

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

VÝSLECH ZVLÁŠT ZRANITELNÉ OBĚTI
SE ZAMĚŘENÍM NA NEZLETILÉ DÍTĚ

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Alžběta KARTUSOVÁ**
Osobní číslo: **R17M0126P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Výslech zvláště zranitelné oběti se zaměřením na nezletilé dítě**
Zadávající katedra: **Katedra trestního práva**

Zásady pro vypracování

- 1.) Úvod
- 2.) Vývoj metody výslechu
- 3.) Vymezení základních pojmů
- 4.) Výslech v přípravném řízení
- 5.) Výslech před soudem
- 6.) Specifika výslechu zvláště zranitelných obětí
- 7.) Dopady neodborného vedení výslechu s nezletilým dítětem
- 8.) Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

- FENYK, J., ČISAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0.
- ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 446 s. ISBN: 978-80-7380-461-9.
- ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*. 1. vydání. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-70-3
- SPURNÝ, J. *Psychologie úslechu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-153-3.
- NĚMEC, M. *Kriminalistická taktika pro policisty*. Praha: EUROUNION, 2004. ISBN 80-731-7036-1.
- NĚMEC, M. *Výslech a taktika jeho provádění ve speciální úslechové místnosti*. 1. vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 2003. ISBN 80-7251-141-6

Vedoucí diplomové práce: **Doc. JUDr. Jan Chmelík, Ph.D.**
Katedra trestního práva

Datum zadání diplomové práce: **14. listopadu 2019**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2021**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Doc. JUDr. František Vavera, Ph.D., LL.M.
vedoucí katedry

V Plzni dne 25. ledna 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Výslech zvláště zranitelné oběti se zaměřením na nezletilé dítě“ zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem pro vědeckou práci obvyklým.

V Plzni dne _____ 2021

Podpis

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat panu doc. JUDr. Janu Chmelíkovi, Ph.D. za odbornou pomoc, vstřícnost a cenné rady při zpracování této diplomové práce.

Obsah

Úvod	1
1. Výslech jako pojem	3
1.1. Historický vývoj	3
1.2. Definice výslechu	4
1.3. Rozdílnost v pojetí výslechu z hlediska občanského a trestního práva	5
1.4. Pojetí výslechu v rovině trestněprávní a kriminalistické.....	5
1.5. Výslech z pohledu forenzní psychologie.....	10
1.6. Existenciální důvody a cíle výslechu.....	12
2. Právní úprava obětí trestných činů a kategorizace zvláště zranitelných obětí...	12
2.1. Mezinárodní úprava obětí trestných činů	12
2.1.1. Organizace spojených národů	13
2.1.2. Rada Evropy.....	13
2.1.3. Právo Evropské unie	13
2.2. Právní úprava zvláště zranitelných obětí v právním řádu ČR.....	14
2.2.1. Právní kategorizace zvláště zranitelných obětí	15
2.2.1.1. Senior.....	16
2.2.1.2. Oběti sexuálně orientovaných trestných činů	18
2.2.1.3. Osoby disabilní se zaměřením na osoby s poruchou vnímání a zpracování informací	19
2.2.1.3.1. Osoby s postižením zrakovým	19
2.2.1.3.2. Osoby s postižením sluchu.....	20
2.2.1.3.3. Osoby s postižením psychiky.....	20
3. Ochrana zvláště zranitelné oběti a její další práva.....	21
3.1. Právo na poskytnutí odborné pomoci	22
3.2. Právo na poskytnutí právní pomoci a právních informací.....	23
3.3. Právo na peněžitou pomoc.....	24
3.4. Restorativní programy	25
3.5. Další práva k ochraně zvláště zranitelné oběti.....	26
4. Dítě jako zvláště zranitelná oběť	27
4.1. Specifika dětské oběti z hlediska psychologického.....	28
5. Výslech dítěte jako zvláště zranitelné oběti.....	30
5.1. Výslech jako neodkladný a neopakovatelný úkon.....	31
5.2. Obecné zásady výslechu dětské oběti.....	32

5.3.	Speciální výslechová místnost.....	33
5.3.1.	Demonstrační pomůcky využívané k výslechu dítěte.....	36
5.3.1.1.	Využití demonstračních loutek v zahraničí	36
5.3.1.2.	Historie používání demonstračních loutek v ČR.....	37
5.3.1.3.	Využití demonstračních loutek v praxi.....	37
5.3.2.	Dětská kresba	39
5.4.	Poučení dítěte před výslechem ve speciální výslechové místnosti.....	40
5.5.	Vedení výslechu.....	45
5.5.1.	Zjištění identity dítěte	45
5.5.2.	Navázání kontaktu s dítětem	45
5.5.3.	Informace o skutku.....	46
5.5.4.	Informace o osobách	47
5.5.5.	Věrohodnost výpovědi	47
5.6.	Osoby přibrané k výslechu dítěte	52
5.7.	Dokumentace výslechu.....	55
5.7.1.	Obecné zásady dokumentace výslechu	55
5.7.2.	Typy dokumentace	56
5.7.2.1.	Protokol.....	57
5.7.2.2.	Audiovizuální záznam	58
6.	Dopady trestného činu na život oběti	58
7.	Náhrada škody a nemajetkové újmy.....	64
	Závěr.....	68
	Resumé	70
	Seznam použité literatury	72
	Přílohy	76

Seznam použitých zkratk

ZOTČ	zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech), ve znění pozdějších předpisů
TZ nebo trestní zákoník	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
TŘ nebo trestní řád	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
OZ nebo občanský zákoník	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OSŘ nebo občanský soudní řád	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Ochrana práv obětí trestných činů je zejména v posledních letech značně diskutovaným tématem jak na poli vnitrostátním, tak také na úrovni mezinárodní. Cílem z pohledu práva je zranitelné jedince neopomíjet, věnovat jim potřebnou pozornost, vytvořit účelný právní rámec pro jejich ochranu a hledět na dodržování správného zacházení s oběťmi trestných činů, což v praxi nebývá často pravidlem. Cílem této práce je přiblížení problematiky výslechu zvláště zranitelných obětí se zaměřením na nezletilé dítě jakožto osobu, které je nutno věnovat zvýšenou pozornost a dbát na správné zacházení s ní.

Z důvodu přehlednosti a systematiky se autor této práce rozhodl pro koncepční uspořádání celého tématu do sedmi základních kapitol. **V prvé řadě** je, dle názoru autora práce, nutné nastínit historické pozadí institutu výslechu, vymezit samotný pojem a představit jej z různých hledisek. Výslech je bezesporu jedním z nejčastěji využívaných zdrojů informací od konkrétní osoby a slouží tak jako důkazní prostředek k objasnění spáchaného trestného činu. I přes četnost prováděných výslechů představuje výslech náročný a specifický úkon, na který nelze pohlížet jako na problematiku spadající pouze do oblasti trestního práva, neboť jeho správné provedení, které vede k úspěšnému cíli a naplnění jeho základní podstaty je ovlivněno mnoha kriminalistickými poznatky a psychologickými faktory, které při výslechu musí být brány v potaz.

Ve druhé kapitole se autor práce věnuje právní úpravě zvláště zranitelných obětí a jejich kategorizaci. Ke každé z jednotlivých kategorií zvláště zranitelných obětí musí být přistupováno zcela odlišně, což je v dílčích podkapitolách blíže specifikováno a zároveň je rozebráno, z jakého důvodu a jakým stylem musí či alespoň by mělo být s daným typem zvláště zranitelné oběti jednáno. O ochraně zvláště zranitelných obětí, přiblížení jejich zákonem přiznaných práv je pojednáno v kapitole **třetí**. Autorem vybraná práva, která jsou často v praxi opomíjena, jsou pak v této kapitole přiblížena více.

V souvislosti s tematickým zaměřením diplomové práce představují její stěžejní část kapitoly **čtvrtá a pátá**. V nich se jeví jako nutné a důležité právní vymezení dítěte jako oběti trestných činů, přiblížení hlavních typů dětských obětí z hlediska psychologického a poukázání na specifičnost dětské oběti jako takové. Dítě se stává již v prvních letech svého života dobrým pozorovatelem, ale veškeré

události a podněty si vysvětluje svým vlastním, vzhledem k věku, přirozeně nevyspělým rozumem. Často má nedostatečné vyjadřovací schopnosti, volí nevhodná slova, jímž dospělý jedinec ne snadno porozumí a dokáže pochopit podstatu komunikace. Z těchto důvodů je nutné hodnotit výslech dítěte zcela odlišně než výslech dospělého člověka. Rizikem bývá i snadná ovlivnitelnost dítěte okolím, které dítě často pojímá za svůj vzor, lehce mu podlehne a jeho postoje a názory vydává za vlastní. Veškeré poznatky o dítěti, tak jak jsou přiblíženy v kapitole čtvrté, by měly být využity ke správnému vedení výslechu vyslyšající osobou. Samotnému výslechu dětských obětí je věnována kapitola pátá, zaměřující se na problematiku vhodně zvolené taktiky při vedení výslechu a samotného průběhu výslechu dětské oběti od počáteční fáze až k jeho závěru.

Závěrečné kapitoly krátce pojednávají o dopadech trestného činu na život oběti. Zde autor upozorňuje na ovlivnění aktuálního i budoucího života oběti spáchaným trestným činem a s ním související náhradu škody a nemajetkové újmy, jejíž přiznání je v aktuálním postoji soudů problematické a pro oběť opětovně traumatizující a vzbuzující pocit nejistoty a nedůvěry v právní systém.

Cílem práce je jak shrnutí poznatků kriminalistické nauky o taktice výslechu zvláště zranitelných obětí, převážně dítěte, tak také doporučení pro orgány činné v trestním řízení na vhodné zacházení se zvláště zranitelnou obětí. Práce upozorňuje na rizika, která práce s obětí trestného činu přináší. V neposlední řadě je cílem diplomové práce poskytnout ucelenější pohled na výslech dětské oběti nejen pro odbornou, ale též laickou veřejnost a přinést tak užitečné informace o problematice, která je často podceňována.

Z hlediska pramenů se práce opírá především o aktuální právní předpisy a o právní literaturu, a to z důvodu snahy autora této práce poskytnout komplexní náhled na výslech zvláště zranitelných obětí se zaměřením na nezletilé dítě.

1. Výslech jako pojem

1.1. Historický vývoj

Již na počátku lidské civilizace musel nutně vzniknout způsob řešení častokrát vznikajících konfliktních situací. Řešením konfliktu byla tedy povětšinou pověřena nestranná osoba, jejímž úkolem bylo podrobné zjištění průběhu a obsahu jednotlivých jednání osob blíže v předmětu konfliktu zainteresovaných. Počátky historie výslechu je možné spatřovat již v období prvobytně pospolné společnosti. Sporné strany bývaly vyslyšeny stařešinou, který řešil vzniklé konflikty a činil v nich závěrečná rozhodnutí.

Jednou z nejdůležitějších etap vývoje výslechu je však období starého Řecka a Říma. Již v této době byly stanoveny základní kategorie svědků. Dělbá svědku byla stanovena na dvě základní kategorie, a to na svědky „*kterým je možno věřit a kterým ne*“. Stran těchto kategorií byly vybírány primárně důvěryhodné osoby, které netoužili po zisku. Dále bylo jasně stanoveno, že svědkem nesmí být osoba, která je členem rodiny, svědčit nesměly rovněž děti, lidé nemocní či staří.

V průběhu vývoje vznikly dvě primární linie psychologie výslechu. Prvou představuje linie kriminalistická, jejímž specifíkem je orientace na využití psychologie při vyšetřování a objasňování trestných činů, otázky u takto vedeného výslechu jsou spojené s dokazováním, výpovědi vyslychaných osob, usvědčováním atd. Tato linie je dále považována za pomocný nástroj moderní kriminalistiky, který má těsné vazby na trestní právo procesní.

Druhá linie je označována jakožto linie psychologická. Psychologická linie se zaměřuje na psychologické zkoumání jednotlivých pachatelů, zejména jejich psychické zvláštnosti. Jelikož jde o otázky z oblasti kriminologie, lze říci, že tato linie reprezentuje kriminologicky orientovanou forenzní psychologii.¹

Současná psychologická nauka je od historické podoby jistě poněkud odlišná a v jejím „modernějším“ pojetí se zaměřuje spíše na praktické otázky související se samotným vedením výslechu.

¹ SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2010. s. 8-10. ISBN 978-80-7380-153-3.

1.2. Definice výslechu

Základním předpokladem pro správné pochopení předmětného tématu je, především i z důvodu jeho rozšířenosti a obsáhlosti, základní vymezení a pochopení toho, co se pod pojmem výslech skrývá. Obsažení pojmu výslechu do jednotné definice je takřka nemožné. Odborná literatura poskytuje celý výčet definic. Navzdory tomu však žádnou z nich nelze, dle názoru této práce, považovat za komplexní a úplnou.

Nejčastěji je za výslech považována specifická kriminalistická činnost, za jejíhož použití na lidské vědomí dochází k získávání a následné kumulaci specifických a velmi konkrétních informací, a to vše za účelem získávání kompletního obrazu o případných trestných činech či jiných kriminalisticky relevantních skutečnostech.² Cílem výslechu je získání informací o trestném činu, ale v návaznosti na výslech samotný také získání věrohodné výpovědi, která je při vyšetřování trestného činu a dopadení pachatele klíčová.

Poskytnutí jednotné definice ovšem bezesporu nepokrývá celý význam pojmu výslech, jelikož na výslech jako takový může být nahlíženo z mnoha různých úhlů pohledu. V širším kontextu může být výslech vnímán, a rovněž též dělen podle toho, v jaké rovině, či lépe řečeno, podle jakého práva je předmětný výslech prováděn. Z tohoto úhlu lze následně dělit výslech např. na výslech trestněprávní a výslech občanskoprávní.

Vyjma této skutečnosti je však nezbytná separace toho, co výslech, i např. v rámci jedné právní disciplíny, představuje, a je nezbytné jej vnímat i v užším pojetí. Klíčovým se pak stává vnímání diferenciací v rámci jednotlivých právních odvětví. Pouze v problematice práva trestního je možno vnímat výslech ve třech odlišných kontextech, jelikož z pohledu trestního práva je na výslech možno nahlížet jako na procesní úkon. Rovněž však nelze opomenou stránku kriminalistickou, kdy výslech tvoří určitý druh kriminalistické metody a v neposlední řadě jej vnímáme z pohledu forenzní psychologie, při které je výslech používán jakožto specifická forma sociálního styku.³

² NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*. Praha : EUROUNION, 2004. s. 181, ISBN 80-7317-036-1.

³ SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2010. s. 13-14. ISBN 978-80-7380-153-3.

1.3. Rozdílnost v pojetí výslechu z hlediska občanského a trestního práva

Jak již bylo uvedeno, na výslech je možné nahlížet z mnoha různých úhlů pohledu. Jedním z nich je vedle pohledu trestněprávního pohled občanskoprávní. Přestože nejčastěji je výslech vnímán právě ve spojitosti s trestním právem, ve zmíněném občanskoprávním pohledu upravuje tento institut mj. i občanský soudní řád. Pokud na ustanovení tohoto zákona, která se zabývají výslechem, pohlédneme, je jisté, že pojímá a dále pracuje s institutem výslechu jako důležitým, snad i jedním z nenahraditelných způsobů zajištění informací pro občanskoprávní spory a řízení. Jak vyplývá z ustanovení § 125 OSŘ, může být provedený výslech i důkazním prostředkem, nikoliv tedy jen pouhým zdrojem informací. Z ustanovení občanského soudního řádu vyplývá, že je výslech, jak ho autoři pojímají v trestněprávní definici, s přihlédnutím některých odlišných prvků v návaznosti na plnění účelu každého z atypických druhů řízení, se kterým se v právní praxi setkáváme, do jisté míry pojímán obdobně. Občanský soudní řád pojednává ve svém ustanovení § 100 odst. 3 i o výslechu dítěte, upozorňuje na jistou náročnost, nutnost přítomnosti speciálních orgánů zajišťujících dodržování práv dítěte a bezspornou specifičnost, kterou výslech dítěte zajisté skýtá a odráží se tak v právních předpisech odlišných od trestněprávní úpravy.

1.4. Pojetí výslechu v rovině trestněprávní a kriminalistické

Z hlediska trestního práva je možné výslech charakterizovat jako trestně procesní úkon zaměřený na to, aby vypovídající osoba poskytla svou výpověď kompletně, se spolehlivými poznatky o události, která je předmětem vyšetřování.⁴ Z výše uvedeného tedy vyplývá, že výslech představuje důkazní prostředek, je cestou vedoucí k možnosti získání důkazů o zjišťované skutečnosti. Důležité informace mohou orgány činné v trestním řízení získat pouze na základě procesu dokazování, případně na základě rekonstrukce události. Zásady výslechu osob, jako např. svědka, znalce, obviněného a dalších, jsou upraveny TR, přesněji pak v hlavě V. – Dokazování.

Při provádění výslechu s cílem získat relevantně spolehlivé poznatky „po právu“ řádnou cestou, je nutno dodržet dvě podmínky:

⁴ NĚMEC, Miroslav. *Výslech a taktika jeho provádění ve speciální výslechové místnosti*. Praha : Policejní akademie České republiky. 2003. s. 7, ISBN 80-7251-141-6.

- 1) bezpodmínečné dodržování platného právního řádu, zejména pak Ústavy České republiky, Listiny základních práv a svobod a ustanovení TŘ, který zajišťuje představení nejdůležitější právní předpis v předmetné problematice,
- 2) respektování doporučených postupů, které důkladně popisuje kriminalistika.

Kriminalistika představuje samostatný vědní obor, který spočívá ve složitém procesu získávání kriminalistických stop a jiných soudních důkazů. Kriminalistika se zabývá otázkami, jako je samotný vznik kriminalistické stopy, její změnou, zajištěním, shromažďováním a ozřejmením všech informací o zanechané stopě, která je častým vodítkem k odhalení pachatele a dalších skutečností o spáchaném trestném činu či dalších osob, vyskytujících se v trestním řízení.⁵ Z pohledu kriminalistiky hledíme na výslech jako na druh kriminalistické (někteří autoři uvádějí přesněji kriminalisticko-taktické) metody, která představuje, vedle úvodu do kriminalistické vědy a zvláštní části kriminalistiky, obecnou část systematizace, tedy ji vnímáme jako kriminalistický podobor, jejímž cílem je získat co nejpřesnější a ucelenou výpověď od vyslychané osoby, tzv. právně relevantních informací.⁶

Z kriminalistického hlediska je výslech blíže specifikován, a to podle konkrétní typizace osoby, která orgánu činném v trestním řízení informace poskytuje. Typizace je odvozena od jejích osobních vlastností či dle předpokládané věrohodnosti podané výpovědi. Taktika vedení výslechu musí být vymezena ve velmi úzké souvislosti s vyslychanou osobou, neboť provedený výslech představuje někdy jediný zdroj a možnost, jak relevantní informace získat. Z tohoto důvodu se v kriminalistice setkáváme s několika druhy výslechů, které autoři v odborných publikacích uvádějí a rozeznávají výslech podle níže uvedených kritérií, představujících primární předpoklad pro takticky vhodně zvolený a úspěšný výslech.⁷

Prvním hlediskem pro určení taktiky výslechu, které ve svých publikacích zmiňuje plk. doc. JUDr. M. Němec, Ph.D., je **trestní minulost vyslychaného**

⁵ ZOUBKOVÁ, Ivana; MOULISOVÁ, Marcela. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha : Armex Publishing., 2004. s. 10. ISBN: 80-86795-05-5.

⁶ HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*, 3. vydání. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 14. 1. 2014]. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>.

⁷ SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2010. s. 19-20. ISBN 978-80-7380-153-3.

(osoba dosud netrestaná, osoba v minulosti trestaná či osoba, která se trestné činnosti dopouští opakovaně - tzn. recidivista). Toto hledisko určuje celkový směr výslechu, neboť jiný přístup k vyslýchané osobě je vyžadován u dosud netrestané osoby, jiný naopak u recidivisty, protože jeho trestní minulost se přenáší do samotné výpovědi. Výslech dosud netrestané osoby by měl představovat výslech „standardní“ a po řádné přípravě OČTŘ (převážně vyšetřovatele vedoucího výslechu) na výslech by neměl představovat větší problémy, neboť se předpokládá, že netrestaná osoba má přirozený „nepoškozený“ cit pro spravedlnost, určitý stupeň respektu k vyšetřujícímu a u těchto osob se zřídka předpokládá snaha o lživou výpověď. Naopak je tomu u již trestaného jedince, který má s největší pravděpodobností s výslechem i s policejním prostředím zkušenost a respekt k osobě policisty je často nulový. Proto by vyslýchající neměl podcenit ani samotnou přípravu výslechu, tj. měl by se soustředit na požadovaný přístup k takové osobě, „osobnost“ vyslýchaného a možné nekalé taktiky, které vyslýchající využije (vulgarismy, agrese, neochota vypovídat, nevhodná gesta, pokus o lživou výpověď apod.).⁸ V takovém případě musí výslechu předcházet detailní příprava (seznámení se s minulostí vyslýchané osoby a podrobnými okolnostmi případu). Přítomnost dalších osob při výslechu může být v případech „problémového“ vyslýchaného více než vhodná (k výslechu bývá přizván psycholog, příslušník služby pořádkové policie, který zajistí bezpečnost při výslechu atp.).⁹

Výslech může být nadále rozlišen dle **procesního postavení vyslýchané osoby**, která v daném procesu představuje osobu podávající vysvětlení (§ 158 odst. 3 TŘ, o čemž jakožto o výslechu *sui generis* diskutují další odborníci v oboru kriminalistiky), výslech poškozeného (§ 43 a 47 TŘ), výslech svědka (§ 97–104 TŘ), výslech obviněného/obžalovaného (§ 90-95 TŘ a § 207-208 TŘ), výslech zadržené osoby (§76 odst. 5 TŘ) a nadále zákon pojednává o výslechu znalce (§108 TŘ).

Úplnost a věrohodnost výslechem získané výpovědi vyplývá mj. z výše uvedených kritérií, avšak i z **pohledu úplnosti a věrohodnosti** výpovědí lze výslech rozlišit na výslech svědka/obviněného poskytujícího nelživou výpověď a naopak svědka/obviněného tíhnoucího ke lži, mýlícího se svědka, svědka

⁸ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*. Praha : EUROUNION, 2004. s. 192. ISBN 80-7317-036-1.

⁹ NĚMEC, Miroslav. *Výslech a taktika jeho provádění ve speciální výslechové místnosti*. Praha : Policejní akademie České republiky, 2003. s. 17-18. ISBN 80-7251-141-6.

obviňujícího sebe či okolí či výslech osoby, která nevypovídá.¹⁰ Tato kritéria jsou důležitá pro přípravu/změnu taktiky vyslychajícího a také určení vhodného vyslychajícího pro vedení výslechu, neboť vyslychající „začátečník“ nemá dostatek praktických zkušeností a možnost úspěšného odhalení lživé výpovědi se snižuje. Proto v případě předpokladu, že výslech nebude „standardní“, vyslychající bývá zkušeným vyšetřovatelem, který komplikovanější výslech provede a úskalí lživé výpovědi dovede v nejlepším případě odhalit již před samotným začátkem výslechu (ještě před počátkem protokolace). Pokud má vyšetřovatel podezření, že ve výpovědi nejsou uváděny pravdivé skutečnosti, vyslychaného na tento fakt takticky upozorní a případně i opětovně poučí o následku křivé výpovědi. V případě svědka, který ve své výpovědi mylně reprodukuje informace o vnímaných skutečnostech, je nutné zvolit odlišnou taktiku, neboť si vyslychaný ani nemusí uvědomit, že jeho výpověď je mylná. V takovém případě vyšetřovatel klidně upozorní na mylnou výpověď a vyslychané osobě je nápomocen při opětovném vybavování si prožité události.¹¹

Z kriminalistického hlediska je předními odborníky v kriminalistických publikacích uváděna další kategorie výslechu, která je odvozena od **fyzického a psychického stavu osoby vyslychané**. Právě toto hledisko představuje a předpokládá potřebu přizpůsobení výslechu každé jedné osobě, a to výslechu nezletilé osoby, mladistvého, výslechu seniora, osoby nemocné/umírající a v neposlední řadě osoby s psychickými problémy. O všech těchto osobách v pozici zvláště zranitelné oběti a zvláštnostmi komunikace s nimi je přiblížena v následujících kapitolách práce.¹²

Vedle kriminalistického hlediska, které bylo již výše osvětleno, a které pojímá výslech jako kriminalistickou – taktickou metodu, je možné na výslech nahlížet z pozice **restriktivního práva**, které představuje *de lege lata* ztělesnění kriminalistických postupů.¹³ Z pohledu restriktivního práva je výslech vnímán jako procesní úkon směřující k získání znalostí o předmětné vyšetřované skutečnosti, neboť podle úpravy TRŘ (§ 89 a násl.) může za důkaz sloužit vše, co může přispět

¹⁰ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*. Praha : EUROUNION, 2004. s. 199-200. ISBN 80-7317-036-1.

¹¹ Interview vedené s gestory problematiky výslechu zvláště zranitelných obětí – Policejní prezidium ČR, Úřad služby kriminální policie a vyšetřování, odbor obecné kriminality.

¹² PORADA, Viktor. *Kriminalistika (úvod, technika, taktika)*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2007. s. 246-247. ISBN 978-80-7380-038-3.

¹³ PJEŠČÁK, Ján. *Kriminalistika*. Bratislava : Obzor, 1981. s. 238. ISBN 65-056-81.

k objasnění prošetřované věci, zejména pak výpovědi zákonem označených osob (obviněného, svědků, znalců). Z ustanovení páté části TŘ („Dokazování“) je tedy na výslech pohlíženo jako na jeden z možných postupů získání výpovědi od potřebných osob, která později poslouží jako důkazní prostředek (přímý poznatek o vyšetřované události). Pro splnění primárního účelu trestního řízení je tedy výslech zcela klíčový.

Podle kriminalistických poznatků a pozitivní právní úpravy je možné v obecné rovině nastínit základní strukturu, jak samotný výslech probíhá, přestože vzhledem k vyslýchané osobě a okolnostem případů dochází u každého výslechu k diferenciaci. Průběh výslechu (policejním orgánem) lze dělit do tří teoretických fází. První z nich představuje **úvodní stádium výslechu**, jejímž obsahem je fáze analytická a fáze syntetická. Analytická fáze spočívá v přípravě na provedení výslechu spočívající především v určení postoje vyslychajícího (jeho znalostí o okolnostech případu a jeho vnímání), analýzu doposud shromážděných informací, stejně jako osoby, která bude vyslychána. Syntetická fáze představuje závěrečnou přípravu na výslech, ve které dochází k představě o vedení výslechu, určení cíle výslechu a zvolení vhodné taktiky a závěrečného plánu vedení výslechu.¹⁴ Do úvodního stádia výslechu lze přiřadit formální náležitosti, které představuje ověření totožnosti vyslychaného, poučení o právech a povinnostech, správné navázání kontaktu s vyslychanou osobou, což je v případě „speciálních“ výslechů (především dětí, seniorů, osob s narušenou psychikou atp.) klíčové.

Vyslychající má povinnost dle příslušného zákona (v návaznosti na procesní postavení) poučit vyslychanou osobu o jejích procesních právech (právo odepřít výpověď dle § 99 a § 100 TŘ, činit si poznámky a být seznámen s protokolem výslechu, u kterého v případě chybné protokolace má právo vyslychaný požadovat opravu či její doplnění dle ustanovení § 95 odst. 2 TŘ, právo na náhradu výdělku či jiných výdajů souvisejících s tímto úkonem), být obeznámen o důvodu výslechu, přínosu výpovědi či o důsledcích případné křivé výpovědi, a taktéž zjištění vztahu a přístupu vyslychaného k prošetřované věci, z čehož může zkušený kriminalista v prvním okamžiku rozpoznat věrohodnost vyslychaného a jím poskytnuté výpovědi.

¹⁴ SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2010. s. 21-22. ISBN 978-80-7380-153-3.

Na úvodní stádium v logické souvislosti navazuje **monolog**, ve kterém je vyslýchané osobě poskytnut prostor pro ozřejmění událostí a k podání veškerých jí známých informací. V praxi je považováno za nevhodné zahltit vyslýchanou osobu otázkami a nenechat vyslýchaného plynule hovořit o prožitých událostech. Otázky by měly být kladeny až posléze (**stádium dialogu**) v logické návaznosti, vyslýchající svými otázkami výslech nenuceně řídí a svými dotazy zjišťuje či ověřuje předmětné skutečnosti, které sám považuje vzhledem k případu za podstatné. Provedení výslechu je dopodrobna zaprotokolováno a vyslýchané osobě musí být dána možnost se s protokolem seznámit a v případě souhlasu s obsahem protokolu stvrzuje protokol svým podpisem.¹⁵

Výslechu se mohou účastnit i další osoby, jak uvádí ustanovení § 102 odst. 1 TR - např. zákonní zástupci, soudce, státní zástupce, psycholog, OSPOD, které jsou v případě vedení výslechu za zvláštních podmínek (např. v případě výslechu osoby mladší 15 let) u výslechu přítomny jednak z důvodu posouzení stavu vyslýchaného, jeho podpory, ale taktéž z důvodu, aby nebylo nutno výslech později opakovat.

1.5. Výslech z pohledu forenzní psychologie

Další z možných hledisek výslechu představuje forenzní psychologie. Forenzní psychologie, chceme-li psychologie soudní, představuje psychologickou disciplínu, kterou odborníci z oboru psychologie vnímají v návaznosti, pod již výše zmiňovaný vědní obor, tj. kriminalistiku. Forenzní psychologie, jejíž název je odvozen z latinského slova „*forum*“, v minulosti příhodně představující náměstí nebo tržiště, vyplynulo z podstaty tohoto slova, neboť právě zde se odehrával vedle soudního řízení i další sociální kontakt mezi obyvateli jednotlivých měst.¹⁶

Potřeby stále se rozvíjející moderní společnosti byly zaznamenány i v oboru soudní psychologie. V rámci dnešní praxe je bezesporu nutné objasnit psychologické souvislosti mezi osobou vyslýchajícího a vyslýchaného, neboť znalost psychologických souvislostí a psychologický rozbor vyslýchané osoby předurčuje návod, jakým způsobem vhodně s vyslýchanou osobou pracovat. Vhodně zvolený způsob komunikace napomáhá odpovědět na otázku, jak či proč

¹⁵ CHMELÍK, Jan et al. *Trestní řízení*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2014. s. 253-254. ISBN 978-80-7380-488-6.

¹⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha : Eurounion, 1998. s. 8. ISBN 80-85858-70-3.

daná osoba jednala, prožívala, co v daném čase a prostoru vnímala a poskytuje tak celistvý psychologický osobnostní rozbor.

Nutnosti využití psychologie v právu si nejsou vědomi pouze autoři odborných publikací, ale také orgány, které předmětný výslech vedou. Otázkou zůstává, zda forenzní psychologové mohou poskytnout jednotný koncept vedení výslechu a psychologické pracování s vyslychanou osobou. Autor této práce zaujímá obdobný názor jako mnozí jiní autoři (např. Spurný J.), mj. v návaznosti na kriminalistické dělení vyslychaných osob zmíněných v kapitole 1.4., spočívající v potřebě každé osoby na individuální přístup při výslechu. Není tedy možno hovořit o univerzálním postupu výslechu, jehož by bylo možno využít v každém případě. Tento názor může být podpořen dále např. vydávanými metodikami přístupu policie k vybraným typům osob, obětí trestných činů vydané policejními orgány či ministerstvem vnitra ve spolupráci s odborníky v oboru psychologie a z řad zkušených kriminalistů. Tyto metodiky jednak objasňují postupy při práci s vymezenými osobami (extrémně traumatizovanou osobou, seniory, oběti sexuálně motivovaných trestných činů apod.), které jsou ZOTČ označovány jako zvlášť zranitelné oběti. Je zřejmé, že jednotlivý styl zacházení po psychologické stránce s danou vyslychanou osobou nemůže být jednoznačně stanoven a pravidla je nutno určovat v obecné míře.¹⁷

O osobách, se kterými se setkáváme v běžném životě si, ať již vědomě či nevědomě, utváříme specifický obraz, který je spjat s prvotními jevy, kterých si na druhém všimneme. Zde psychologičtí odborníci apelují v první řadě na policejní orgány, aby se při vedení výslechu nenechaly ovlivnit těmito jevy, které v našem podvědomí vytvářejí často nepravdivý obraz o druhém člověku, o vyslychané osobě. Mezi nejčastější chyby odborníci řadí např. první dojem, idiosynkrasii (přecitlivělost) například na hlas vyslychané osoby či pygmalion efekt, v rámci kterého dochází k ovlivnění pachatele svým vlastním jednáním či představami).¹⁸ Těchto chyb je třeba se vyvarovat.

Jak bylo výše uvedeno, pohled na výslech může být směřován k oblasti trestněprávní, kriminalistické i k oblasti forenzní psychologie. Právě tato odvětví,

¹⁷ ÚŘAD SLUŽBY KRIMINÁLNÍ POLICIE A VYŠETŘOVÁNÍ, Policejní prezidium ČR. *Zvlášť zranitelná oběť: Metodika přístupu policie k vybraným typům zvlášť zranitelných obětí*. Praha, 2017.

¹⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 301-302. ISBN 978-80-7380-213-4.

byť je jejich pohled na výslech odlišný, vytvářejí v souboru základní podklad pro řádné, kvalitní a nevadné provedení výslechu.

1.6. Existenciální důvody a cíle výslechu

Podstata výslechu spočívá v osvojení si informací zafixovaných ve vědomí člověka. Faktem je, že se jedná především o informace vztahující se k událostem a skutečnostem souvisejících se spáchaným trestným činem. Tyto informace jsou v praxi získávány pomocí doporučených postupů, které jsou zpracovány v kriminalistických postupech a jsou zjišťovány na základě zákona a v souladu s ním. Cílem výslechu je získání úplné a věrohodné výpovědi napomáhající ke zjištění skutkové podstaty, o níž nejsou důvodné pochybnosti a které mohou mít v průběhu trestního řízení hodnotu důkazu.¹⁹

Specifikem se jeví problematika výslechu zvláště zranitelné oběti.

2. Právní úprava obětí trestných činů a kategorizace zvláště zranitelných obětí

Problematika právního postavení obětí trestných činů a jejich práv v posledních letech představuje velmi diskutované téma, kterému je nutno věnovat zvýšenou pozornost a docílit dodržování práv, která těmto obětem náleží. Rovněž je nezbytné odlišení kategorie tzv. zvláště zranitelných obětí, kterým je nutné věnovat zvýšenou pozornost, neboť se vyznačují vyšší mírou vulnerability.

2.1. Mezinárodní úprava obětí trestných činů

Právům obětí je věnována v mezinárodním měřítku pozornost od 50. let 20. století. První mezinárodní dokumenty, jejichž obsahem byla problematika obětí trestných činů, vznikaly později – v 70. letech. V české právní a kriminologické literatuře se s právní úpravou oběti setkáváme o něco později, a to až v 90. letech 20. století. Od té doby se problematika obětí trestných činů řeší stále a je odrazem vývoje společnosti. V současné době existuje několik nevládních neziskových organizací, jejichž činnost v první řadě představuje poskytování pomoci obětem trestných činů. Tyto organizace také trvale usilují a vyvíjejí tlak na změnu současné

¹⁹ NĚMEC, Miroslav. *Výslech a taktika jeho provádění ve speciální výslechové místnosti*. Praha : Policejní akademie České republiky, 2003. s. 6-7. ISBN 80-7251-141-6.

legislativy a přispívají ke zlepšování postavení obětí v trestním řízení i mimo něj.²⁰ Tato práce poukazuje na některé z mezinárodních dokumentů organizací, které se touto problematikou zabývají:

2.1.1. Organizace spojených národů

Deklarace základních principů spravedlnosti pro oběti trestných činů a zneužití moci přijatá Valným shromážděním OSN (č. 40/34) dne 29. 11. 1985, je považována za Magnu Chartu obětí trestných činů. Deklarace přinesla stanovení minimálního standardu pro zacházení s oběťmi trestných činů, čímž došlo k významnému ovlivnění dalších mezinárodních dokumentů. Komise OSN pro prevenci trestné činnosti a trestní justici přijala v květnu 1996 rezoluci vyzývající mj. k vytvoření Příručky o použití a aplikaci Deklarace. Tato byla vytvořena v roce 1999. Vybraným dílčím aspektům problematiky, která se týká obětí trestných činů jsou věnovány články některých konvencí OSN (např. čl. 19 Úmluvy o ochraně dítěte, připomenout lze i desátý kongres OSN, kde bylo jedním z témat „Pachatelé a oběti: Odpovědnost a spravedlnost při výkonu justice“.²¹

2.1.2. Rada Evropy

Zásadně lze jmenovat například Úmluvu o ochraně dětí před pohlavním vykořisťováním a sexuálním zneužíváním, která vstoupila v platnost 1. 7. 2010 (oběti se týkají především čl. 11 až 14).

Otázkám postavení obětí je věnováno také několik dokumentů Výboru ministrů. Mají podobu nezávazných doporučení nebo směrnic. Některé z nich jsou věnovány výlučně obětem (doporučení č.R (87)21 o pomoci obětem a ochraně před viktimizací, doporučení č.R (85)11 o postavení oběti v rámci trestního zákona a soudního procesu.

2.1.3. Právo Evropské unie

V evropském právu existují v zásadě tři závazné dokumenty zaměřené na oběti trestných činů, resp. jejich ochranu:

²⁰ GŘIVNA, Tomáš; ŠÁMAL, Pavel; VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2014. s. 2-3. ISBN 978-80-7400-513-8.

²¹ Ibidem.

- a) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU z 25. 10. 2012, kterou se zavádějí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu,
- b) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/99/EU ze 13. 12. 2011 o evropském ochranném příkazu,
- c) směrnice Rady Evropské unie 2004/80/ES ze dne 29. 4. 2004 o odškodňování obětí trestných činů.²²

V obecnější rovině jde o snahu harmonizovat postavení oběti v trestním řízení, popřípadě před ním či po něm.

Normy unijního práva mohou mít vedle přímého účinku, účinek nepřímý. Nepřímý účinek znamená, že norma se neaplikuje přímo, ale je brána v úvahu při výkladu práva vnitrostátního. Vnitrostátní právo je tak nutné vykládat v co možná největším rozsahu znění a účelu unijní normy, aby bylo dosaženo touto normou zamýšleného výsledku. Platí, že nejprve se přistupuje ke konformnímu výkladu, teprve, není-li to možné, k aplikaci přímého účinku unijní normy. Pokud tedy lze ustanovení zákona o obětech vyložit různým způsobem, je třeba přiklonit se k výkladu odpovídajícímu obsahu znění Směrnice.²³

2.2. Právní úprava zvláště zranitelných obětí v právním řádu ČR

V České republice a ve většině ostatních zemí byla oběť specifikována v trestním řádu jako osoba poškozená. Vzhledem k expanzi trestných činů, sofistikovanosti pachatelů, kteří páchali trestné činy na osobách se sníženou schopností se bránit, bylo nutné tyto osoby jasně vymezit a stanovit způsob chování k nim v rámci úkonů v trestním řízení. Česká republika stála před rozhodnutím, jak tyto požadavky implementovat do trestního řízení, a nakonec našla způsob shodný s přístupem Kanady, Švýcarska nebo Německa, a to přijetím samostatného zákona, který komplexně upravuje oblast pomoci obětem trestných činů. V roce 2010 započala příprava pro tvorbu speciálního zákona – ZOTČ.

Jedná se o zákon, který má dělenou účinnost, kdy část ustanovení, jež se týkají změny občanského soudního řádu a exekučního řádu, nabyly účinnosti dnem

²² Portál evropské e-Justice: *Oběti trestných činů* [online]. [cit. 5. 3. 2021]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_victims_of_crime-65-cs.do

²³ GRIVNA, Tomáš; ŠAMAL, Pavel; VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2014. s. 7-8. ISBN 978-80-7400-513-8

vyhlášení tohoto zákona, tedy k 25. 2. 2013, část upravující subjekty poskytující pomoc obětem trestných činů nabyla účinnosti dnem 1. 4. 2013 a části vztahující se k právům obětí nabyly, spolu s ostatními ustanoveními zákona, účinnosti dne 1. 8. 2013. Tímto právním předpisem byly do českého právního řádu implementovány požadavky Evropské unie a dalších mezinárodních orgánů viz výše.²⁴

ZOTČ se zabývá dvěma základními oblastmi, jimiž jsou práva obětí trestných činů a také vztahy mezi státem a subjekty poskytujícími služby obětem trestných činů. Dále zákon obsahuje vymezení základních pojmů, zejména se jedná o pojem „oběť“, který odlišuje od pojmu „poškozený“, a navíc vymezuje pojem „zvlášť zranitelná oběť“. Zákon věnuje pozornost též základním zásadám, na nichž je vystavěn (především zásady interpretační a aplikační).

ZOTČ prošel několikrát novelizací, a to z důvodu poskytnutí co nejlepší ochrany obětem v návaznosti na požadavky vyplývající z mezinárodní právní úpravy. Významnou změnu, respektive doplněk týkající se vymezení oběti a rozšíření výčtu zvlášť zranitelných obětí, přinesla doposud poslední novela zákona, která nabyla účinnosti k 1. 4. 2017. Nově například považuje za zvlášť zranitelné oběti osoby vysokého věku, novinkou je i presumpce zvlášť zranitelné oběti (§ 3 odst. 1 ZOTČ): „*Existují-li pochybnosti o tom, zda je oběť zvlášť zranitelnou, je třeba ji za zvlášť zranitelnou považovat*“.

2.2.1. Právní kategorizace zvlášť zranitelných obětí

Každá oběť je per se zranitelná, a proto je vyžadován citlivý přístup při práci s ní. Mezi oběťmi lze ovšem najít takové osoby, které jsou mnohem více zranitelné a jakýkoliv přístup k nim vyžaduje speciální opatření, přístup, aby následky trestného činu (viktimizace) byly omezeny na co nejmenší míru, a aby si tyto oběti nenesly mnohem větší následky, než jim byly způsobeny trestným činem.²⁵ Proto jsou zpracovány konkrétní postupy pro práci s těmito zvlášť zranitelnými osobami, kategorizované v ustanovení § 2 odst. 4 ZOTČ, které jsou zranitelné buď svým věkem, psychickým stavem nebo se jedná o osoby, které si plně neuvědomují trestnost jednání, kterému byly vystaveny. Mezi osoby vyžadující zvláštní přístup

²⁴ Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů, č. 45/2013 Dz. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 18. 1. 2021]. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>.

²⁵ JELÍNEK, Jiří. a kolektiv: *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou*. Praha : Leges, 2013. s. 29-31. ISBN 978-80-87576-49-6.

při výslechu lze počítat seniory a zejména pak děti, které nemají schopnost rozpoznat nezákonnost chování vůči své osobě. Mezi zvláště zranitelné osoby lze řadit také osoby s fyzickým, mentálním či psychickým hendikepem nebo jiným smyslovým poškozením, což může být při vlastním výslechu překážkou pro zjišťování relevantních skutečností o spáchaném trestném činu. Zvláštní ohled také vyžadují osoby těžce nemocné, zraněné, umírající a těhotné ženy. Obecně lze říci, že za zvláště zranitelnou oběť lze považovat každou osobu, jejíž vnímání a chápání nastalé situace je omezené.

2.2.1.1. Senior

Tak jak vzrůstá podíl seniorů v populaci, stávají se častěji právě oni ve větší míře objekty trestné činnosti. Bývají snadnými oběťmi loupežných přepadení, podvodů, domácího násilí a dalších skutků při kterých pachatelé zneužívají jejich slabosti a důvěřivosti. Staří lidé vykazují některé charakteristiky, které je činí zvýšeně zranitelnými vůči negativním událostem, a právě proto je třeba s nimi jednat jako se zvláště zranitelnými oběťmi.

V kterém věku bychom měli považovat člověka za starého, tedy seniora? Hranice stáří bývá odvozena od průměrné délky života ve společnosti a z hranice mezi produktivním věkem a věkem odchodu do penze. Tyto hodnoty se v moderní společnosti zvyšují v závislosti na zvyšující se životní úrovni, kvalitě lékařské a sociální péče, životním stylu společnosti a v dalších aspektech. Světová zdravotnická organizace (WHO) označuje jako stáří věk od šedesáti let výše, přičemž rozlišuje rané stáří (senescenci) a od sedmdesáti pěti let věku skutečné stáří (senium).²⁶

V policejních statistikách trestné činnosti páchané na seniorech je počítáno s hranicí šedesát pět let. Nutno podotknout, že ve skutečnosti nezáleží pouze na věku člověka, ale na stavu jeho mentálního a fyzického opotřebování, vitality a celkové kondice. Stáří charakterizujeme jako období, kdy dochází ke zjevnému úbytku tělesných a duševních sil, poklesu výkonnosti, ubývání samostatnosti a narůstání závislosti na pomoci druhých. U seniorů se lze často setkat s poruchami paměti a úsudku, projevy dezorientace, paranoiou, příznaky demence, zhoršováním

²⁶ World Health Organization. *Ageing and health* [online]. Copyright © [cit. 08.03.2021]. Dostupné z: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health>.

kognitivních schopností a celkovým snížením vitality. Výše uvedená specifika se váží s psychomotorickým zpomalením, snížením úrovně bdělosti, zhoršováním činnosti smyslových orgánů a začínají převažovat negativní emoce (úzkosti, deprese). Z této charakteristiky je zřejmé, že jednání se seniory v roli oběti trestného činu vyžaduje při výslechu zvláštní režim, primárně je nutné respektovat identitu seniora (oslovovat jménem, titulem nebo funkcí). Dále je nutné chránit důstojnost seniora (nejednat jako s někým hloupým či méněcenným). Je třeba se vyhýbat infantilizaci starého člověka (nehovořit s ním jako s dítětem). K základnímu přístupu při výslechu patří řádné a srozumitelné vysvětlení účelu výslechu, případně dalších úkonů, posilování vlídným zájmem, pozitivním výrazem, omezením rušivých a rozptylujících vlivů. Při výslechu je třeba se vyvarovat návodných otázek a tvrzení, respektovat pomalejší psychomotorické tempo, fyzické a zdravotní potřeby seniora, udržovat oční kontakt a vyhýbat se odborné terminologii, frázím a policejnímu slangu.²⁷

Při rozhovoru se seniorem musí být stále posilována jeho správná orientace časem, místem a situací, průběžně a taktně ověřováno správné porozumění kladených otázek a pokud má senior potíže s vybavením si některých informací, nemá smysl zdlouhavé naléhání. Pokud projeví senior v roli oběti trestného činu při výslechu výraznější emoční reakci (pláč, křik, vulgarismy), měl by být tento fakt taktně akceptován a respektován.

Seniora je nutné bránit před případnými nekorektními útoky obhájce obviněného (obhájci nejde často o to, aby se orgány činné v trestním řízení dobraly pravdy, ale o to, aby nebylo možné prokázat vinu jejich klientovi, přestože často vědí, že je vinen).

Jak vyplývá z průzkumu PP ČR, páchání trestné činnosti na seniorech dosahuje vysokých čísel (viz Příloha č. 1).

²⁷ KALOUSKOVÁ, Markéta. *Ochrana zvlášt' zranitelných osob – seniorů*. [online prezentace]. Odbor prevence kriminality MVČR. [cit. 17. 1. 2021]. Dostupné z: www.mvcr.cz/prezentace-ochrana-zz-osob-ppsx.

2.2.1.2. Oběti sexuálně orientovaných trestných činů

Mezi nejzávažnější formy sexuálního násilí patří znásilnění a pohlavní zneužití. Obětem těchto trestných činů je často společné, že po činu mohou cítit vinu, stydí se, obávají se předsudků a pohledů okolí, mají strach, že jim nikdo neuvěří, zažívají pocity ohrožení a ztráty bezpečí, kdekoliv se pohybují. V reakci na traumatizující zážitek se u nich může objevit emocionální labilita, přecitlivělost, pocit pošpinění, ponížení, stud, nespavost, noční můry, nechutenství, nesoustředěnost, nedůvěra, uzavírání se a potíže v intimním prožívání. Typicky a nejčastěji je znásilnění zaměřeno proti ženám, kdy pachatelem je muž. Nelze ovšem opomenout, že oběťmi jsou i muži, a také muži i ženy v homosexuálních komunitách. Věk, vzhled, vzdělání ani sociální postavení není určující pro to, kdo se stane obětí sexuálního útoku.²⁸

Nelze posuzovat závažnost trestného činu podle aktivity oběti během skutku, nýbrž podle aktivity pachatele. Existují oběti intenzivně se bránící, ovšem je ale i řada obětí, které ve strachu o svůj život zůstanou zcela ochromené, nemohou křičet ani klást fyzický odpor.

Odlišných způsobů vyrovnávání se s traumatizujícím zážitkem může být mnoho. Je mylné očekávat, že oběť znásilnění přichází vždy plačící, roztržena a bezradná. Je možné se setkat s oběťmi, které se odhodlávají, sbírají veškerou možnou sílu, aby oznámily trestný čin na policii a zvládly to, co nejlépe. Nelze tedy zpochybňovat výpověď takové oběti trestného činu jen proto, že není rozrušená, nedostatečně pláče, zdá se „nějak moc v pohodě“, neboť tento stav nevyovídá nic o jejím stavu vnitřním či věrohodnosti při výsledku.²⁹

Zásadní otázkou je, jak jednat či spíše nejednat s obětí sexuálně motivovaného trestného činu. Při výsledku by se orgány činné v trestním řízení měly vyvarovat moralizování a obviňování, zvyšování hlasu a kritizování, nevhodnými komentáři, bagatelizací, fascinací a zvědavostí, a také manipulací a příkazy. Za všech okolností je nutné se k oběti znásilnění chovat kompetentně, jako ke schopné svéprávné bytosti, je nutná citlivost a empatie, ale nikoliv nemístná lítost. Důležité je nastolení atmosféry důvěry a bezpečí, aktivní naslouchání a

²⁸ Interview vedené s gestory problematiky výsledku zvláště zranitelných obětí – Policejní prezidium ČR, Úřad služby kriminální policie a vyšetřování, odbor obecné kriminality.

²⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. „Co potřebují oběti trestného činu znásilnění?“ [online prezentace]. 2017 [cit. 17. 1. 2021]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=4006&o=7&td=19&cu=33>

ujišťování oběti, že to, co se stalo, není její vina. Je důležitá připravenost průběžně poskytovat informace, které znásilněná osoba potřebuje. Nikdy se nelze znásilněné osoby bez jejího souhlasu dotýkat.³⁰

2.2.1.3. Osoby disabilní se zaměřením na osoby s poruchou vnímání a zpracování informací

Osoby s potížemi v oblasti vnímání a zpracování informací tvoří rozmanitou kategorii osob odlišných potřeb, reakcí a různou mírou kvality myšlenkových a paměťových procesů. V současnosti využívají odborníci jako např. prof. MUDr. Olga Švestková, Ph. D. pro označení těchto osob termín „osoby s disabilitou“. Do této kategorie osob je možno zařadit osoby s různými typy postižení – zrakovým, sluchovým či pohybovým. Společným znakem pro osoby s disabilitou jsou zhoršené schopnosti komunikace, což pro tyto osoby představuje vyšší zranitelnost a stávají se tak snáze oběťmi trestných činů. Při výslechu disabilních osob je nutné zajistit klidné prostředí, více času na výslech či kompenzační pomůcky, které výslech vedený s takovou osobou usnadní. Je nesporné, že je nutno stále usilovat o vlastní aktivitu vyslychaného a provádět výslech ohleduplně, trpělivě a vnímavě. Aby autor této práce nastínil zvláštní potřebu zacházení s postiženými osobami, uvádí několik příkladů:

2.2.1.3.1. Osoby s postižením zrakovým

U osob se zrakovým postižením, které může být různého původu (osoby nevidomé od narození, fyziologická ztráta zraku spjata s vysokým věkem, zbytek zraku různého stupně kvality), lišící se ve schopnostech vnímání, orientace v okolním světě a možnosti sebeobsluhy, dochází k totožnému psychickému rozvoji jako je tomu u osob bez zrakového postižení. Vzhledem k omezením, která tento hendikep přináší je nutné dodržet několik zásad při výslechu s osobou zrakově postiženou. Primárně se jedná o zásady spjaté s prvním kontaktem mezi osobou vyslychajícího a nevidomým – je na místě se osoby při prvním kontaktu lehce dotknout a při podávání ruky na tuto skutečnost upozornit. Je nutné s nevidomým člověkem hovořit po celou dobu výslechu tváří v tvář, udržovat oční kontakt. Při výslechu je nemožné, aby osoba vyslychající osobu se zrakovým postižením

³⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009. s. 192-193. ISBN 978-80-7380-213-4.

vyslýchala v prostoru za osobou vyslýchanou či snad pouze za osobou nevidomou stála „jako hlídač“.³¹

2.2.1.3.2. Osoby s postižením sluchu

Stejně jako s osobami se zrakovým postižením, je možné setkat se při výslechu s osobami s různou podobou sluchového postižení (vrozená vada, ohluchlé až po rozvoji řeči, osoby ohluchlé ve stáří či trpící hluchotou dočasnou).

Charakter komunikace je nutné přizpůsobit v souvislosti se schopností vnímání, orientace či stupně psychického rozvoje, který je v návaznosti na vznik sluchového postižení odlišný. Psychický rozvoj osob ohluchlých před rozvojem řeči se může často lišit od průměrné populace a odlišovat se tak od ostatních jedinců ve vývoji myšlení a vývoji sociálním. Neměl by, vzhledem k těmto okolnostem, být při výslechu využíván například humor, neboť by mohl být vyslýcháným nepochopen a vyvolat u něj negativní pocity. Osoby se sluchovým postižením mají při výslechu specifické potřeby, které je důležité respektovat. Při výslechu mohou být využívány kompenzační pomůcky (tablet, naslouchadla, mobil či notebook), které při výslechu budou napomáhat v komunikaci. Při výslechu samotném je dále důležité dodržení několika zásad, kterými je komunikace s neslyšícím tváří v tvář, využívání krátkých vět, kreslení obrázků, zajištění přepisu slov do textu či zajištění tlumočnicka.³²

2.2.1.3.3. Osoby s postižením psychiky

Psychicky postižené osoby představují další ze skupiny zvláště zranitelných obětí. Jedná se o osoby trpící stařeckou demencí, posttraumatickou stresovou poruchou (o které je pojednáno v kapitole 6 – Dopady trestného činu na život oběti), hlubokou depresí, patologických psychických stavů po úrazu. Některé oběti v souvislosti s takto narušeným psychickým stavem mohou být vyšší mírou dezorientovány, zpomaleny či trpět poruchami řeči. Výslech těchto obětí je vždy zcela individuální. Často bývají v neobvyklých situacích, kterou pro ně bezesporu výslech je, vystrašení a zmatení, proto je nutné klidné, citlivé a trpělivé jednání.

³¹ BOUKALOVÁ, Hedvika; HOSKOVCOVÁ, Simona; VYMĚTAL, Štěpán. „Mimořádné události – manuál pro komunikaci s lidmi se sluchovým a zrakovým postižením při katastrofách“ [online]. s. 3. Dostupné z <https://www.mvcr.cz/soubor/projekt-eunad-lide-se-sluchovym-a-zrakovym-postizenim-pri-katastrofach.aspx>

³² PROCHÁZKOVÁ, Věra; VYSUČEK, Petr. „Jak komunikovat s neslyšícím a nedoslýchavým klientem? aneb svět osob s vadami sluchu“ [online]. s. 15. Dostupné z <https://www.mvcr.cz/soubor/jak-komunikovat-s-neslysicim-anedoslýchavym-klientem-pdf.aspx>

Často také pomaleji chápou, někteří nemluví, nemusí dobře chápat položené otázky a často mohou být na mentální úrovni malého dítěte. Takové oběti potřebují klidné a neměnné prostředí, proto je vhodné vytěžování informací od těchto osob v domácím prostředí nebo ve speciální výslechové místnosti. Nezbytná bývá často přítomnost doprovázející osoby, ke klidu může přispět osobní předmět nebo hračka, které při sobě mají. Důležitá je v přístupu vyslychajícího povzbudivá mimika, gesta a pohyby. Je možné využívat jemné dotyky a zcela nezbytný je oční kontakt.³³

Specifika, která jsou uvedena u výše jmenovaného typu oběti jsou obdobná i u dalších typů například u lidí s fyzickým postižením, u zástupců národnostních, kulturních a náboženských menšin, u obětí teroristického útoku. Specifický a zcela individuální přístup je nutné vyžadovat u dětí, které byly účastníkem a zejména pak obětí trestného činu.

3. Ochrana zvláště zranitelné oběti a její další práva

Obětem trestných činů náleží pomoc poskytovaná prostřednictvím celé řady práv. Především (stejně jako všem občanům) jsou obětem trestných činů garantována základní lidská práva a svobody, zaručena nejen ústavními předpisy, tedy zákonem č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, nebo zákonem č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ale i řadou dokumentů evropské i mezinárodní úrovně (Všeobecná deklarace lidských práv, Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Úmluva o právech dítěte, Úmluva proti mučení a jinému krutému nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání atd.), o kterých pojednávají předchozí kapitoly.

Kromě výše zmíněných přísluší obětem trestných činů některá práva specifická, upravena v zákoně č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů. Význam má především právo na poskytnutí odborné pomoci, právo na informace, právo na ochranu před hrozícím nebezpečím, právo na ochranu před druhotnou újmou, právo na peněžitou pomoc, a též právo na ochranu soukromí.

³³ BE.SAFE. *Průvodce pro policii – jak pracovat s lidmi s mentálním postižením* [online]. 2009. s. 11-12. Dostupné z <http://besafe-project.eu/library/>.

3.1. Právo na poskytnutí odborné pomoci

Právo na poskytnutí **odborné pomoci** je v obecné rovině zakotveno v § 4 ZOTČ. V tomto ustanovení je stanoven rozsah a podmínky poskytované odborné pomoci, kterou poskytují subjekty zapsané v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, a to zpravidla za úplatu. Moment, od kterého může být odborná pomoc obětem skutečně poskytována, není ZOTČ přesně stanoven.³⁴ Je však zřejmé, že onen moment není vázán na počátek trestního řízení, jelikož obětem trestných činů může být, a zpravidla i bývá, odborná pomoc poskytována nejen v průběhu trestního řízení, ale i před jeho zahájením nebo po jeho skončení. Rozhodným faktorem pro poskytování odborné pomoci je především doba, po kterou je poskytování odborné pomoci obětem potřebná či účelná, přičemž otázka potřebnosti či účelnosti je vždy posuzována konkrétním subjektem, který, jakožto profesionál, onu potřebnou odbornou pomoc obětem poskytuje.³⁵

Jak již bylo naznačeno, odborná pomoc je obětem trestných činů poskytována zpravidla za úplatu. Tuto skutečnost však nelze aplikovat bezvýhradně. Jistou výjimku, zakotvenou § 5 ZOTČ, představují zvlášť zranitelné oběti, kterým je odborná pomoc poskytována bezplatně. Bezplatnost však nepředstavuje jedinou diferenciací v oblasti poskytování odborné pomoci zvlášť zranitelným obětem. Z teorie práva je známo, že každému právu odpovídá určitá povinnost. V tomto konkrétním případě lze onu povinnost k příslušným právům zvlášť zranitelných obětí shledávat především v povinnostech přesněji specifikovaných v § 5 ZOTČ. Nehovoříme ale o povinnostech zvlášť zranitelných obětí trestných činů, nýbrž o povinnostech subjektů poskytujících odbornou pomoc těmto osobám. Stran nároků na poskytovanou pomoc, musí být dle díkce ustanovení § 5 odst. 1 ZOTČ poskytována subjekty zapsanými v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, musí být poskytována bez zbytečného odkladu, a především musí být bezplatná. Ovšem ani toto pravidlo není bez výjimky. Bezvýhradná bezplatnost je podmíněna dvěma základními premisami, rovněž zakotvenými § 5 odst. 1 ZOTČ, které musí být před poskytnutím bezplatné odborné pomoci splněny. V prvé řadě je nezbytné podání (písemně či elektronicky) žádosti zvlášť zranitelné oběti o bezplatnou odbornou pomoc. Bez této žádosti je možné poskytnou

³⁴ GŘIVNA, Tomáš; ŠÁMAL, Pavel; VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2014. s. 46. ISBN 978-80-7400-513-8

³⁵ Ibidem.

bezplatnou odbornou pomoc zvlášť zranitelné oběti pouze za předpokladu, vzdá-li se subjekt zapsaný v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů peněžité odměny. Druhým kritériem je následně samotná potřeba bezplatné odborné pomoci.³⁶

K pojmu odborné pomoci ustanovení § 4 ZOTČ taxativně vymezuje druhy forem odborné pomoci. Odborná pomoc nepředstavuje pouze poradenství v oblasti právní, tedy poradenství ve formě právní pomoci či poskytování právních informací, nýbrž i poradenství v oblasti psychologické, sociální, či v podobě restorativních programů.

3.2. Právo na poskytnutí právní pomoci a právních informací

Zákonodárce v otázce odborné pomoci obětem trestných činů rozlišuje poskytování právních informací a právní pomoc obětem trestných činů ze zjevných důvodů.³⁷ Právní pomocí se rozumí činnost vykonávaná především osobami v advokátním stavu. Ustanovení § 6 ZOTČ dokonce hovoří o výsadním postavení advokáta, který je jako jediný oprávněn k poskytování právní pomoci obětem trestných činů ve smyslu ZOTČ za úplatu. Za činnosti subsumované po pojem právní pomoci je označováno zejména zastupování oběti trestného činu v soudním řízení, soupis právních listin, tvorba právních stanovisek a rozborů apod.

Poskytování právních informací ve smyslu ZOTČ je naproti tomu institutem zcela odlišným a na první pohled ve srovnání s institutem právní pomoci poměrně omezeným. Tato činnost spočívá především v osvětlení práv osobě, která se stala obětí trestného činu. Ale i v případě poskytování právních informací jsou pro výkon této činnosti stanoveny jisté podmínky. Ustanovení § 6 odst. 3 ZOTČ stanoví, že subjekty, které mají zájem o poskytování právních informací obětem trestných činů, jsou v prvé řadě povinny k získání tzv. akreditace. Podmínky pro udělení akreditace jsou dále upraveny v § 40 odst. 1 ZOTČ, přičemž za stěžejní lze v tomto případě označit odbornou způsobilost alespoň jedné fyzické osoby, jejímž hlavním úkolem je zabezpečení a garance jisté úrovně služeb v poskytování právních informací spočívajících. Za odborně způsobilou je pak ustanovením § 40 odst. 3 ZOTČ označována osoba s vysokoškolským vzděláním v oboru právo, v magisterském

³⁶ GŘIVNA, Tomáš; ŠÁMAL, Pavel; VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2014. s. 51. ISBN 978-80-7400-513-8

³⁷ JELÍNEK, Jiří a kolektiv: *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou*. 2. vyd. Praha : Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-016-1. Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®.

studijním programu. Účelem poskytování právních informací je tak napomáhat obětem ve všech právních oblastech např. pomoc při hrozící exekuci (oblast občanského práva procesního), právo na peněžitou pomoc ze strany státu, problémy v pracovněprávních vztazích (oblast pracovního práva) atd.

Psychologické poradenství je poskytováno v rámci odborného sociálního poradenství podle zákona o sociálních službách § 37 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 4 vyhlášky č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách. Hlavním úkolem psychologického poradenství je pomoc při zvládnutí problému oběti a její orientace v něm.

Sociální poradenství se zabývá řešením nepříznivé sociální situace oběti a je zaměřeno na řešení potřeb jednotlivých sociálních skupin (§ 37 a § 78 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách).

3.3. Právo na peněžitou pomoc

Právo na peněžitou pomoc představuje jedno z dalších specifických práv, které ZOTČ v ustanovení § 23 přiznává obětem trestných činů. Není ale v praxi příliš využíváno z důvodu nekomplexní informovanosti oběti o jejich právech a orgány činné v trestním řízení, které, přestože mají povinnost oběť řádně poučit, spoléhají na právní zastoupení oběti a nepokládají tak nutnost samotnou oběť o jejich právech poučit.

Peněžitá pomoc představuje jednorázové poskytnutí peněžité částky od státu, sloužící k tomu, aby se oběť vyrovnala se zhoršením sociální situace, ve které se spáchaným trestným činem vyskytla. Ustanovení § 24 ZOTČ vymezuje okruh oprávněných žadatelů o předmětný druh pomoci. V první řadě jde o oběti, kterým bylo v důsledku trestného činu ublíženo na zdraví³⁸ či jí byla způsobena těžká újma na zdraví či se jedná o oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a dítě, které je v postavení oběti trestného činu týraní svěřené osoby. ZOTČ neopomíná ani osoby po oběti pozůstalé, kteréžto mají stejné právo požadovat peněžitou pomoc od státu v podobě paušálních částek stanovených zákonem o

³⁸ pozn.: § 24 odst. 2 ZOTČ - Ublížením na zdraví se rozumí stav záležející v poruše zdraví nebo jiného onemocnění, který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje nejméně po dobu tří týdnů obvyklý způsob života oběti, a který vyžaduje lékařské ošetření - srov. § 122 TZ.

obětech trestných činů v ustanovení § 28 odst. 1 písm. a) až d) až do možné výše 200 000 Kč.

Zákonná lhůta pro podání žádosti o poskytnutí peněžité pomoci, která je stanovena na 5 let ode dne spáchání trestného činu, je prekluzivní, což znamená, že po uplynutí této stanovené lhůty žádosti na peněžitou pomoc nemůže být vyhověno. O podané žádosti rozhoduje Ministerstvo spravedlnosti, které, dle ustanovení § 23 odst. 4 ZOTČ, jedná v otázkách peněžité pomoci jménem státu.

Peněžítá pomoc slouží k vyrovnání ztrát, které oběti spáchaným trestným činem vznikly a dochází jej například k vyrovnání prokázané i možné budoucí ztráty výdělku, nákladů spjatých s léčením (náklady vynaložené na nákup potřebných farmak, ošetřování jinou osobou, nutná pomoc v domácnosti atp.)³⁹

Peněžítá pomoc by neměla být vnímána jako náhrada škody a/či nemajetkové újmy, která byla oběti trestným činem spáchána, neboť je na peněžitou pomoc nutno nahlížet jako na druh podpory státu, nikoliv zatížení pachatele. Faktem je, že přiznaná výše peněžité pomoci, v případě již existujícího pravomocného trestního rozsudku o náhradě škody a/či nemajetkové újmy, o které je pojednáno v kapitole sedmé, je vázána stanovením peněžité částky v takovémto rozsudku. Je nutno neopomenout na ustanovení § 25 odst. 2 ZOTČ, které nastiňuje důležitou podmínku – peněžítá pomoc se poskytne v případě, kdy nemajetková újma, škoda na zdraví nebo škoda vzniklá v důsledku smrti způsobené trestným činem nebyla plně nahrazena, tj. nebyla nahrazena pachatelem TČ.

3.4. Restorativní programy

Restorativní (obnovující) programy jsou procesy, které usilují o obnovení narušeného spácháním trestného činu. Hovoříme o tzv. restorativní justici, která představuje výsledek sociologického pohledu na trestní právo. Nejznámějším restorativním programem je mediace, jejímž účelem je obnovení vztahů mezi komunitou pachatele a oběti, začlenění pachatele trestného činu do společnosti (resocializace). Klíčovou postavou je osoba mediátora, důležitým faktem je svobodné rozhodnutí oběti k účasti na mediaci a u pachatele též ochota k uznání

³⁹ Pokyny a vysvětlivky k Dotazníku pro účely podání žádosti o peněžitou pomoc obětem trestné činnosti dle z. č. 45/2013 Sb. Dostupné z: <https://www.justice.cz/web/msp/obeti-trestnych-cinu-penezita-pomoc?clanek=dotaznik-pro-ucely-podani-zadosti-o-penezitou-pomoc-obetem-trestne-cinnos-1>.

viny a nápravě svého činu. Nutno podotknout, že mediace není vhodná pro všechny oběti a pachatele trestných činů, neboť v četných případech by mohly zapříčinit sekundární viktimizaci oběti.⁴⁰ Mezi další restorativní programy se řadí například konzultace s nejbližší rodinou, mimosoudní projednávání dotčeného sociálního společenství.

V současné době poskytuje restorativní programy Probační a mediační služba, nad níž dohled vykonává Ministerstvo spravedlnosti (§ 11 odst. 2 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů). Uplatňují je též nevládní neziskové organizace jako akreditované subjekty, které jsou podporovány též Ministerstvem spravedlnosti, jak stanovuje ustanovení § 38 ZOTČ.

3.5. Další práva k ochraně zvláště zranitelné oběti

Podle zákona o obětech trestných činů náleží obětem zvláště zranitelných i tato další práva:

- i. právo na zabránění kontaktu s osobou proti níž je řízení vedeno, s osobou podezřelou ze spáchání trestného činu, nebo obětí trestného činu označena za pachatele trestného činu (§ 17 odst. 2 ZOTČ).

Za specifikum je považováno, že orgány činné v trestním řízení jsou povinny oběti vyhovět, nebrání-li tomu povaha a účel prováděného úkonu. Bylo-li by této žádosti nevyhověno jsou příslušné orgány povinny přijmout taková opatření, která zajistí oběti maximální bezpečí.

- ii. právo na výslech osobou stejného nebo opačného pohlaví (§ 19 odst. 1 ZOTČ),
- iii. právo na přibrání tlumočnicka stejného nebo opačného pohlaví v případě nutnosti tlumočení výpovědi oběti (§ 19 odst. 2 ZOTČ),
- iv. právo na výslech prováděný zvláště citlivě s ohledem na konkrétní okolnosti trestného činu (§ 20 odst. 1 ZOTČ),
- v. právo na výslech vedený k tomu vyškolenou osobou v přípravném řízení (§ 20 odst. 2 ZOTČ),
- vi. právo na úplný (neopakovatelný) výslech (§ 20 odst. 3 ZOTČ),

⁴⁰ JELÍNEK, Jiří a kolektiv: *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou*. Praha : Leges, 2013. s. 41-42. ISBN 978-80-87576-49-6.

- vii. v případě opakovaného výsledku na osobu totožnou s osobou, která výslech prvotně vedla (§ 20 odst. 3 ZOTČ),
- viii. právo na zamezení bezprostředního vizuálního kontaktu s osobou podezřelou ze spáchání trestného činu či osobou proti níž se řízení vede (§ 20 odst. 4 ZOTČ).

(pozn.: práva stanovená v § 19 odst. 1 a 2 ZOTČ a § 20 odst. 1 až 4 ZOTČ má zvlášť zranitelná oběť i při podávání „pouhého“ vysvětlení)

Z výčtu výše uvedeného lze konstatovat, že přístup orgánů činných v trestním řízení musí být specifický, aby ochrana zvlášť zranitelných obětí byla relativně dostačující.

4. Dítě jako zvlášť zranitelná oběť

Tématem této diplomové práce je „Výslech zvlášť zranitelné oběti se zaměřením na nezletilé dítě“. Je tedy nutné nejprve v právní rovině charakterizovat dítě jako zvlášť zranitelnou oběť.

Pojem dítě je vymezen v řadě právních předpisů mezinárodních i právních předpisů České republiky. Za nejdůležitější na mezinárodní úrovni lze považovat Úmluvu o právech dítěte z roku 1989 (u nás publikována jako sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí pod č. 104/1991 Sb.). Zde je v článku 1 vymezeno dítě jako lidská bytost mladší 18 let, pokud podle právního řádu není zletilosti dosaženo dříve na základě občanskoprávní úpravy. Dalším z významných dokumentů z oblasti evropského práva, který vytyčuje pojem dítě, je Evropská úmluva o výkonu práv dětí uveřejněna jako sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 54/2001 Sb. m. s. Zde se ve článku 1 ustanovuje, že se Úmluva vztahuje na ochranu práv dětí mladších 18 let.

V českých právních předpisech je základní obecná právní úprava zakotvena v občanském zákoníku. Kromě vymezení hranice zletilosti, která je blíže upravena v § 30 občanského zákoníku, dále občanský zákoník stanoví, že nezletilí mají způsobilost k takovým právním úkonům, které jsou přiměřené svou povahou rozumové a volní vyspělosti odpovídající jejich věku (§ 31 občanského zákoníku).

Vzhledem k tématu diplomové práce je třeba se zaměřit zejména na předpisy trestněprávní povahy. Ustanovení § 126 trestního zákoníku hovoří o dítěti

jako o osobě mladší 18 let. Pojem „dítě“ jako zranitelná oběť není v zákoně o obětech trestných činů zvlášť blíže specifikován a vychází ze zmíněného ustanovení § 126 TZ, jakožto zákona *lex generalis*.

4.1. Specifika dětské oběti z hlediska psychologického

Z pohledu práva neexistuje žádný limit mentální schopností ani věku pro podání výpovědi. Dle některých poznatků z vývojové psychologie se ale děti mladší 5 či 6 let vyslychat nedají, ovšem někteří psychologové, např. doc. Čírtková, se kloní k možnosti výslechu dítěte od věkové hranice dvou až tří let. Záleží vždy na stupni vývojové úrovně biologické, tělesné, kognitivní, emoční, motivační, sociální úrovni vnímání, schopnosti zapamatování a reprodukce, spontaneitu, prožívání a chování, koncentraci pozornosti atd.⁴¹ Dle autora práce je nezbytné posouzení každého jednotlivého případu dle rozumové a volní vyspělosti každého jedince. Z tohoto důvodu je v práci uvedena charakteristika jednotlivých vývojových etap dítěte od nejranějšího věku pro potřeby práce s dítětem.⁴²

a) období batolete (1. – 3. rok věku)

- vývoj myšlení, řeči, paměti a učení – základem je prozkoumávání okolí (bezprostřední smyslové kontakty)
- uvědomování si sebe sama – vzdorovité sebeprosazování
- napodobování dospělých, aniž by činnost dospělých rozumově chápalo
- rozlišování velikosti (větší – menší)
- po druhém roce věku si uvědomuje „množství“ (hodně – málo)
- nedokáže určit čas (existuje pouze „tady a teď“)
- do dvou let znovupoznávání blízkých osob a známých předmětů pouze po dobu osmi týdnů, ve třech letech zhruba po šesti měsících (ale schopnost reprodukce omezena pouze na několik dní)
- krátké udržení pozornosti – po druhém roce fantazijní představy
- výrazná vázanost na rodinu, na blízké osoby, ale i hračky
- výrazný projev výchovného prostředí

⁴¹ MICHALÍK, David, ed. *Psychologie v bezpečnostních sborech: (sborník prací)*. Praha : Oddělení psychologie OPe MV ČR, 2009. s. 57. ISBN 978-80-7312-060-3.

⁴² PTÁČEK, Radek; KUŽELOVÁ Hana. *Orientační hodnocení psychického vývoje dítěte pro sociální práci*. Praha : Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013. s. 41. ISBN 978-80-7421-059-4. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/954010/hodnoceni_ditete.pdf/a62268b5-000f-cba4-3eb7-0086f75794b8.

- omezená slovní zásoba (zhruba tisíc slov), individuální rozdíly
- strach z neznámého, z odloučení od rodiče, lze pozorovat i naučený strach spojený s nepříjemnými zážitky

b) předškolní věk (4–6 let)

- dítě vnímá to, co je bezprostředně a subjektivně upoutá (odlišnost ve vnímání chlapců a dívek)
- fantazie snadno doplňuje chybějící obraz
- problematické časové vnímání (neumí rozlišit dnes/včera/zítřa, užívá pouze minulý a budoucí čas)
- plete si strany
- umí rozlišit nahoře – dole
- nezná číselné pojmy
- některé silné zážitky (kladné i záporné) jsou uchovány natrvalo
- dokáže udržet pozornost (v závislosti na druhu činnosti)
- vyjadřování předbíhá myšlení, rozvíjí se samomluva
- slovní zásoba 2500-3000 slov
- při sdělování prožitého nebo viděného se nechává unést fantazií a emocemi
- projevuje se výchovné prostředí, citová „pohoda“

c) mladší školní věk 6–10 let

- rozdílnost ve vývoji tělesném a duševním (duševní stav nemusí odpovídat často rychlejšímu vývoji tělesnému)
- změna vzoru – z rodiny například na trenéra či učitele
- zvýšený rozsah pozornosti
- počátek lepší orientace v čase a prostoru (vzdálenost, strany, směr)
- čísla jsou abstraktem (nutno číslo představit jako známý objekt)
- vnímá realitu a fantazie/výmysl
- rozvoj kresební dovednosti
- zlepšení šíře paměti (postupná dlouhodobá paměť)
- nutná obnova pozornosti a motivace k činnosti
- potřeba začlenění se do skupiny
- potřeba kontaktu s ostatními lidmi (jak v rodině, tak například v rámci zájmových kroužků)

- uvědomování si potřeb ostatních lidí
- potřeba otevřeného a vřelého kontaktu (v rodině, mezi kamarády, v zájmové skupině)

d) starší školní věk (11-15 let)

- logická paměť (více než využití mechanické paměti)
- potřeba být přijat (potřeba uznání) pro zachování emoční rovnováhy
- osamostatňování se od rodiny
- potřeba identifikace se skupinou
- potřeba hodnocení od jiných (přispívá k formování svého vlastního já)
- rozumová odůvodnění převládají nad pocity
- kritika autority (v rodině, pedagog)
- velká impulsivita (časté agresivnější chování, impulsivní jednání)
- logické myšlení
- zaměření a zapamatování si informací, které jedinec pojímá jako důležité či zajímavé
- pocit „dospělosti“
- pohlavní dozrávání (hormonální změny)

e) pubescent (15-18 let)

- fáze stabilizace tělesného a duševního vývoje
- nedostačující životní zkušenosti
- zlepšení práce se sebou sama (sebeovládání), přijetí zodpovědnosti
- potřeba emočního vývoje a prožitků
- význam zevnějšku a vlastního těla
- touha po ekonomické soběstačnosti
- rebelantství proti dospělým

5. Výslech dítěte jako zvlášť zranitelné oběti

Výslech dítěte v pozici zvlášť zranitelné oběti představuje velmi náročnou disciplínu, a to vzhledem k jeho specifickým rysům nasvědčují tomu, že výslech s dětskou obětí musí být veden zcela odlišně.

5.1. Výslech jako neodkladný a neopakovatelný úkon

O institutu **neopakovatelného a neodkladného úkonu** pojednává ustanovení § 160 odst. 4 TŘ. Za neopakovatelný úkon ve smyslu trestního řádu je možno považovat takový úkon, který nebude možno opakovat v řízení před soudem. Neodkladným úkonem, jehož definici lze nalézt v totožném ustanovení, se rozumí úkon, který vzhledem k nebezpečí jeho zmaření, zničení nebo ztráty nesnese vzhledem k účelu trestního řízení do doby, než bude zahájeno trestní stíhání. Pokud by takový úkon nebyl proveden neodkladně, mohlo by dojít ke zkreslení a vytěsnění negativních vzpomínek na spáchaný trestný čin a výpověď vyslýchaného by nemusela být přesná. Trestní řád nepodává taxativní výčet neodkladných a neopakovatelných úkonů, ale v tomto smyslu hovoří o výslechu svědka (poškozeného) a rekognici, které jako neodkladné a neopakovatelné úkony mohou být mj. provedeny. TŘ ukládá povinnost do protokolu o provedení neodkladného nebo neopakovatelného úkonu uvést všechny důvody a skutečnosti, na základě kterých bylo k úkonu přistoupeno jako k neodkladnému a neopakovatelnému.⁴³

V rámci problematiky výslechu dítěte jakožto výslechu zvlášť zranitelné oběti se s pojmy neopakovatelnost či neodkladnost daného úkonu setkáváme v případě provedení výslechu dle ustanovení § 158a TŘ. Důvod se jeví jako zcela jasný. Je nutno zajistit, aby dítě, pro které je spáchaný trestný čin i samotný výslech velmi traumatizující a psychicky náročnou situací, nebylo vystaveno opětovnému psychickému tlaku, nutnosti opakovaného vybavování si prožitých událostí. Prvotní výslech, který je proveden jako neodkladný a neopakovatelný úkon zajišťuje to, že dítě nemusí být znovu vyslýcháno a zároveň zajišťuje využitelnost protokolu o výslechu dítěte i v řízení před soudem. V návaznosti na požadavek zakotvený v ustanovení § 102 TŘ, který dále hovoří o potřebě vedení výslechu orgánem činným v trestním řízení zvlášť šetrně, a to v případě výslechu osoby mladší patnácti let, týkající se událostí, jejichž oživování v paměti by vzhledem k věku dítěte (jeho rozumové vyspělosti) mohlo nepříznivě ovlivňovat jeho duševní a mravní vývoj a po obsahové stránce vést výslech tak, aby v dalším řízení nebylo nutné výslech dítěte opakovat (provádět opakovaný výslech dítěte, jakožto poškozeného, je nežádoucí). Pokud je tedy nutné v přípravném řízení provést

⁴³ Šámal, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 2054–2056. ISBN 978-80-7400-465-0.

výslech takovéto osoby, měl by být takový úkon proveden právě jako neodkladný a neopakovatelný a mělo by být umožněno v řízení před soudem umožněno pouze přečtení protokolu o výslechu dítěte či přehrán audiovizuální záznam, který byl pořízen při výslechu a je taktéž součástí spisu. Je nutno splnit také jeden z dalších zákonných požadavků, který je zanesen v ustanovení § 101 odst. 3 TŘ, který uvádí: „*Otázky, směřující do intimní oblasti vyslýchaného svědka, zejména jestliže jde o osobu poškozenou trestným činem, lze klást jen pokud je to nezbytné pro objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení, zvláště šetrně a formulaci je třeba při zachování potřebné ohleduplnosti přizpůsobit věku, osobním zkušenostem a psychologickému stavu svědka...*“

Doporučení a kladený důraz na nutnost provést výslech již v raném stádiu tak, aby nemusel být později opakován, má i mezinárodní přesah. O této potřebě pojednává i doporučení Rady Evropy č. R (97) 13, ve kterém je takový požadavek odůvodněn prevencí před prohlubováním psychologické a emoční újmy oběti především v návaznosti na trestné činy, které se odehrály v rodině oběti.

5.2. Obecné zásady výslechu dětské oběti

Při výslechu dítěte je nutné používat běžnou mluvu dítěte daného věku a vyspělosti, proto se ale jako nutné jeví některé zákonné pojmy dítěti vysvětlit a dodržovat další klíčové zásady, které přispějí k úspěšnému provedení výslechu s dětskou obětí.

- Pojem skutek (trestný čin) – je to, co se stalo. Budeme si povídat o tom, co se tobě stalo.
- Podezřelý, obviněný, pachatel – je ten, o kom si myslím, že udělal něco, co se dětem dělat nemá.
- Svědek – je ten, kdo něco viděl, zažil, slyšel a může si se mnou o tom povídat.
- Potrestání pachatele – myslím si, že to, co se stalo, se dělat nemá a ten, kdo to udělal, by za to měl být potrestán – nikdy nelze konkretizovat (např. vězením), neboť nelze dítě děsit nebo jej zatížit jeho osobní odpovědností.
- Při dotazech dítěte na to, co bude například s otcem, jak bude postupováno s pachatelem, je zásadou dítěti nelhat a nic mu také neslibovat.

- Nepoužívat výrazy policistů a právníků (např. pachatel, ztotožnit, podat vysvětlení, vytěžit).
- Při výslechu dítěte není vhodné využívat zdrobnělé výrazy (u starších dětí mohou vzbuzovat podezření, odpor nebo posměch). Dítě si většinou při výslechu samo nastaví slovník, který je mu blízký a ve kterém se zdrobněliny budou či nebudou přirozeně vyskytovat. S dítětem je při výslechu důležité hovořit nahlas, pomalu, stručně, v krátkých holých větách.
- S nástupem trestní odpovědnosti dítěte, tj. dítěti staršímu 15 let, je vhodné vykat, pokud samo nepožádá o tykání (pak je dobré respektovat jeho volbu).
- Vzhledem k tomu, že děti neumějí popsat emoce, nelze se ptát na jejich minulé nebo přítomné pocity, neboť by byla zvyšována jejich úzkost. V žádném případě nelze vnucovat dítěti negativní hodnotící pocity („stalo se ti něco ošklivého, hodně ti ublížil, byla to hrozná věc, je to pro tebe hrozný zážitek/trauma atp.).
- Vyslýchající musí pamatovat na potřeby dítěte a ihned reagovat na nutnost přestávky ve výslechu (dítě se začne ošívat, zívát), poskytnout čas na občerstvení, napití nebo odchod na toaletu.
- Vyslýchající se nesmí uchýlit k mentorování dítěte.

U dětí s mentální retardací vývoje diagnostikuje stupeň retardace psycholog, který dříve, nežli je s dítětem výslech započat předá o stavu dítěte posudek. Je třeba vždy předpokládat sníženou mentální úroveň dítěte nejméně o jedno vývojové období.⁴⁴

5.3. Speciální výslechová místnost

Existence speciální výslechové místnosti je právně podložena § 55 TŘ o použití zvláštních prostředků při protokolaci, účinné od 1.1.2002. Z předchozího textu této diplomové práce je zřejmé, že z hlediska výslechu dětské oběti má nesporný význam i volba vhodného výslechového prostředí. Idea vytvořit jakési specializované pracoviště pro výslech dětských obětí sahá hluboko do historie,

⁴⁴ SOBOTKOVÁ, Daniela; DITTRICHOVÁ, Jaroslava. *Psychický vývoj kojenců a batolat: vývojové problémy a poruchy v raném věku* [online]. *Pediatric pro praxi*. 2013, 14 (5). s. 280-281. Dostupné z: <https://www.pediatricpropraxi.cz/pdfs/ped/2013/05/02.pdf>

přesto se v této diplomové práci zaměřím na pojetí speciální výslechové místnosti „nového typu“. Prvotní potřebou je uzpůsobení výslechové místnosti z hlediska interiérového vybavení.

Interiér je přizpůsoben dětské klientele (např. místnost je vymalována barevně s obrázky na zdi, hračky, mj. dětský barevný nábytek, dětské knihy, flip chart, dětská magnetická tabule, fixy, pastelky...) tak, aby co nejvíce navozoval pocit bezpečí a pohody. Při vybavování výslechové místnosti nesmí být opomenut fakt, že v této místnosti dochází i k výslechu větších dětí (pubescentů). Nezbytnou součástí vybavení jsou také demonstrační pomůcky (viz kapitola 5.3.1.) napomáhající při komunikaci převážně s malými dětmi. Velmi důležitou součástí výslechové místnosti je vhodně technicky vybavené pracoviště, které zajistí autenticitu celého výslechu a podstatně zpřesní záruku zákonnosti a veškerou dokumentaci.⁴⁵ Dle názoru autora této diplomové práce je vybavení výslechové místnosti zcela dostačující potřebám pro provedení výslechu s dětskými oběťmi.

Mezi základní technické vybavení výslechové místnosti patří kamery, které velmi detailně zabírají po celou dobu výslechu dění v místnosti tak, aby zachytily nejjemnější nuance (mimika, gestika) reakcí. Velmi důležitým zdrojem záznamu výpovědi je umístění mikrofónů, které jsou schopny zachytit např. i šepot vyslychané osoby do ucha vyslychajícího. Z výslechové místnosti se veškerá data přenášejí do monitorovací místnosti, která slouží k on-line přenosu výslechu osobami, jejichž přítomnost u vyšetřovacího úkonu je *de lege lata* možná. Vybavení **monitorovací místnosti** musí umožňovat pořizování písemných poznámek, studium spisového materiálu a potřebný komfort při sledování dění ve výslechové místnosti. Technické vybavení monitorovací místnosti tvoří televizor či televizory (nebo velkoplošné monitory a reproduktory či reprodukcí soustava) jakožto výstupy obrazu z kamer umístěných ve výslechové místnosti, na kterých lze pozorovat dění ve výslechové místnosti. Není-li v technické místnosti k dispozici kvadrátor obrazu, je nutno zajistit, aby přihlížející osoby mohly sledovat současně obraz z detailní i přehledové kamery, zařízení umožňující komunikaci s vyslychajícím ve výslechové místnosti (zejména, není-li tato v bezprostředním sousedství monitorovací místnosti). Pokud není výslechová či monitorovací

⁴⁵ Standard vybavení speciální výslechové místnosti pro dětského účastníka trestního řízení. *Ministerstvo vnitra ČR* [online]. 2011. [cit. 24. 1. 2021]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/standard-vybaveni-specialni-vyslechove-mistnosti-pro-detskeho-ucastnika-trestniho-rizeni.aspx>.

místnost používána také např. k provádění rekognice utajeným svědkem, je zbytečné budovat v nich tzv. jednocestné zrcadlo pro pozorování dění ve vedlejší místnosti.⁴⁶

V praxi jsou takové speciální místnosti budovány jako víceúčelové vzhledem k velmi vysokým pořizovacím nákladům. Vedle dětských obětí jsou ve speciální výslechové místnosti vedeny výslechy nejen s oběťmi trestných činů, dětmi, ale taktéž jsou využívány např. pro výslech závažných zločinů (vražd, loupeží apod.) a k dalším vyšetřovacím či operativním úkonům.

V současné době jsou zřízeny speciální výslechové místnosti ve všech krajích České republiky. Příkladem jsou zde uvedeny některé z nich:⁴⁷

Krajské ředitelství policie hl.m.Prahy:

Speciální výslechová místnost pro dětského svědka v budově KŘ hl. m. Prahy v Kongresové ulici funguje od roku 2004 a byla zřízena díky programu „Zřízení speciálních výslechových místností pro dětské oběti a svědky“. V roce 2016 byla otevřena SVM v Praze 1, Na Perštýně (budova KŘP hl. m. Prahy).

Krajské ředitelství policie Středočeského kraje:

V rámci Středočeského kraje fungují výslechové místnosti na územních odborech Beroun a Mělník, další výslechové místnosti byly zřízeny na územních odborech Kladno a Příbram. V roce 2014 pomocí přidělených finančních prostředků na vybudování výslechové místnosti na Krajském ředitelství policie Středočeského kraje (Praha – Zbraslav). Další SVM se nachází na území města Benešov.

Krajské ředitelství policie Plzeňského kraje:

V roce 2011 vznikla SVM v areálu FN Plzeň – Bory v Plzni. Druhá SVM se nachází v budově ředitelství Nemocnice Klatovy a.s. v Klatovech.

Krajské ředitelství policie Jihomoravského kraje:

⁴⁶ Standard vybavení speciální výslechové místnosti pro dětského účastníka trestního řízení. *Ministerstvo vnitra ČR* [online]. 2011. [cit. 24. 1. 2021]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/standard-vybaveni-specialni-vyslechove-mistnosti-pro-detskeho-ucastnika-trestniho-rizeni.aspx>.

⁴⁷ Ibidem.

Výslechová místnost se nachází na Krajském ředitelství PČR v Brně a na Městském ředitelství PČR v Brně. Od ledna 2011 jsou v provozu výslechové místnosti na územních odborech Blansko a Hodonín – finančně podpořeno z programů prevence kriminality. Další SVM funguje od roku 2014 ve městě Znojmo.

Krajské ředitelství policie Olomouckého kraje:

VM byla vybudována na ÚO Jeseník, další SVM byla zřízena také v Olomouci v administrativní budově Sdruženého zařízení pro péči o dítě. Z finanční dotace OPK vznikla SVM na ÚO Přerov, a to v roce 2011.

5.3.1. Demonstrační pomůcky využívané k výslechu dítěte

Pro účelné provedení výslechu jsou v praxi využívány tzv. demonstrační pomůcky, které napomáhají obětem, typicky dětem, pro plynulejší a přirozenější komunikaci s vyslychajícím a napomáhají jim k přiblížení spáchaného trestného činu. Demonstračním pomůckám je věnována stálá expozice Muzea Policie České republiky v Praze (viz Příloha č. 2), které autor pro zpracování této kapitoly osobně navštívil a jejich využití bylo osobně představeno v rámci interview vedeného autorem s gestory problematiky výslechu zvláště zranitelných obětí na Policejním prezidiu ČR, Úřadu kriminální policie a vyšetřování, odboru obecné kriminality.

5.3.1.1. Využití demonstračních loutek v zahraničí

Anatomické loutky se začaly používat v USA a následně ve Velké Británii již v osmdesátých letech dvacátého století jako pomůcka při vyšetřování obětí sexuálního násilí. Posléze se rozšířily i do jiných zemí.⁴⁸

Nejen děti, ale i osoby s komunikačními problémy (mentálně retardované osoby, osoby s poruchami řeči i se smyslovými poruchami, osoby s psychickými obtížemi včetně osob traumatizovaných), s jejich pomocí lépe vyjadřovaly skutkový stav, jednání pachatele. Dlouhou dobu se ale mezi odborníky (především psychology, pediatry, ale i právníky a soudci) vedou diskuse o použitelnosti či nepoužitelnosti, vhodnosti či nevhodnosti těchto pomůcek, o relevantnosti jejich využití, a především o jejich výpovědní hodnotě a podmínkách, za jakých je jejich užití vhodné.⁴⁹

⁴⁸ Expozice Muzea Policie České republiky v Praze.

⁴⁹ Interview vedené s gestory problematiky výslechu zvláště zranitelných obětí – Policejní prezidium ČR, Úřad služby kriminální policie a vyšetřování, odbor obecné kriminality.

5.3.1.2. Historie používání demonstračních loutek v ČR

Díky spolupráci s odborníky v zahraničí v dětském krizovém centru v Praze (založeno profesorem Jiřím Dunovským), se odborná veřejnost seznámila s těmito pomůckami po roce 1995. Následovalo jejich zhotovení a ve svých počátcích nebyly původně nijak standardizovány a lze říci, že se svým provedením i vzhledem v současnosti značně liší.

Základní sestavu tvoří vždy čtyři loutky – dívka a chlapec a dospělé postavy – žena a muž se zobrazenými sekundárními pohlavními znaky. Práce s nimi je založena na empirických zkušenostech a jako taková se značně liší v závislosti na zkušenosti pracovišť a odborníků, kteří s loutkami pracují. V rámci výslechu dětských obětí používají tyto pomůcky jak psychologové tak odborníci z řad policie, ale i děti samotné.⁵⁰

5.3.1.3. Využití demonstračních loutek v praxi

Pro Policii České republiky byly prvními a dosud jedinými rozšířenými pomůckami postavičky „Jája a Pája“ (viz Příloha č. 3). Stále více byla pocíťována potřeba zmíněné postavičky rozšířit o další figury, které jsou v problematice dětských obětí častými aktéry. Loutky samotné měly znázorněnu řadu anatomických částí lidského těla pouze v náznacích nebo dokonce zcela chyběly. Proto přichází v současné době do praxe nový soubor postav, které jsou inovovány nejen co do počtu, ale mají jiný vzhled, jejich proporce jsou vhodnější při manipulaci, ale nejpodstatnějším faktem je realističtější vyobrazení lidského těla.⁵¹

Zásady používání loutek v praxi

K zásadám demonstračních pomůcek patří především to, že:

- Pomůcky – anatomické loutky – jsou pomůckami specifickými a jako takové by nikdy neměly sloužit jako dekorace či součást souborů hraček v pracovnách vyšetřovatelů a speciálních výslechových místnostech.
- Na rozdíl od jiných hraček, případně jiných panenek a loutek, kterými jsou dnes speciální výslechové místnosti vybaveny, by neměly být nikdy k dispozici k volnému použití dětmi (vyslýchající by mohl přijít o řadu

⁵⁰ Interview vedené s gestory problematiky výslechu zvláště zranitelných obětí – Policejní prezidium ČR, Úřad služby kriminální policie a vyšetřování, odbor obecné kriminality.

⁵¹ Ibidem.

důležitých momentů prvních reakcí, neboť faktor překvapení, šoku či studu je zpravidla neopakovatelný).

- Jejich užití je součástí výslechu (nikoliv tedy k izolovanému užití např. v jiné místnosti).
- K demonstraci s loutkami je nezbytně nutná znalost základních charakteristik vývojových období dětí, znalost možností a úskalí komunikace s nimi (vyslýchané dítě je vždy více či méně traumatizované a výslech včetně použití demonstračních pomůcek by neměl vést k sekundární viktimizaci, oživování a prohlubování traumatu)
- Je nutné si uvědomit, že neexistuje typická oběť ve smyslu jednotných projevů chování typického emočního doprovodu a také výbavnosti detailů. Reakce jsou vždy individuální, leckdy paradoxní (smích místo strachu, pláče atd.). Právě proto může být využití demonstračních pomůcek v komplexu výslechu nejen dokreslením verbálního projevu, ale i zásadním sdělením – vždy při změně projevů dítěte oproti chování a projevům bez demonstračních pomůcek.⁵²

Specifické zásady použití loutek

- Demonstrační pomůcky by měly být použity tehdy, pokud má vyslýchaná osoba vyjadřovací problémy (nenavazuje verbální kontakt, nemluví či reaguje jednoslovně, šeptá nebo pouze přikyvuje, špatně či nesrozumitelně vyslovuje, případně, že dítě nehovoří dobře česky)
- Použití demonstračních pomůcek je důležité pro zjištění detailů, případně dokreslení slovní výpovědi nebo tehdy, kdy by mohl být projev vyslýchaného dítěte v jeho projevu utlumen

Nové loutky zobrazující celou rodinu

Jak již bylo v této práci zmíněno, v současné době jsou užívány jako demonstrační pomůcky nové anatomické loutky, které zobrazují celou rodinu ve smyslu několika generací – chlapce a holčičku, postavu dospělé ženy – matky, postavu dospělého muže – otce, a dále také postavy starší generace obojího pohlaví,

⁵² Interview vedené s gestory problematiky výslechu zvláště zranitelných obětí – Policejní prezidium ČR, Úřad služby kriminální policie a vyšetřování, odbor obecné kriminality.

tedy staršího muže – dědu a starší ženu – babičku. Všechny loutky mají oblečení, které lze snadno svléknout, na vlastním těle jednotlivých postav jsou zobrazeny genitálie, u dospělých i sekundární pohlavní znaky (prsa a ochlupení). Všechny loutky mají i tělesné otvory. Používané demonstrační pomůcky, dříve, než s nimi přijde dítě do kontaktu, musí být oblečené, nepotrhané, nesmí chybět žádná z jejich částí, neboť jakékoliv porušení demonstrační pomůcky by mohlo výrazně ovlivnit emoční doprovod a prožívání dítěte, které loutku pozoruje a má s ní manipulovat.

5.3.2. Dětská kresba

Své vidění okolního prostředí a skutků vyjadřují děti (převážně předškolního věku) nejen ve vyprávění, hře, ale také v kresbě. Není možno očekávat přesně zanesený jev, ale můžeme vyzorovat významné znaky, které jsou v kresbě promítnuty, neboť dítě dokáže mnohem jednodušeji vyjevovat své traumatické prožitky neverbálně.

Z hlediska dětské psychologie dochází u dítěte k uvolnění napětí a v daném okamžiku se dokáže soustředit pouze na výtvarné vyjádření. Předmětem analýzy a výkladu dětských kreseb bývají většinou lidské postavy, kresby členů rodiny, z nichž lze vyčíst vzájemné interpersonální vztahy tak, jak je dítě vnímá.⁵³ Součástí výslechové místnosti, tak jak již v diplomové práci bylo zmíněno, je často umístěna tabule určena pro kreslení dítěte či papír s pastelkami. Nejedná se však o „nepopsaná“ volná místa určená pro kresby jednoho dítěte, ale malůvky, které sem již v minulosti zakreslily jiné děti, se ponechávají, a to z důvodu toho, že pokud si dítě všimne, že jiné kresby již existují, tak samotné vyslychané dítě láká vytvořit velmi spontánně malůvku svou, například když nastane pauza v průběhu výslechu.⁵⁴

Pokud však je kresba jako součást výslechu zamýšlena cíleně, mělo by mít dítě k dispozici bílý papír minimálně formátu A4, několik tužek nebo pastelky (není doporučena práce s křídami, vodovkami či fixami, neboť kresba těmito pomůckami nemusí být přesná). Hlavní zásadou je zajištění individuální práce a místa pro vytvoření kresby, aby nedocházelo k napodobování kreseb jiných dětí. Specialista,

⁵³ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. s. 183–185. ISBN 978-80-246-2153-1.

⁵⁴ *Víš proč?* [film]. Krajské ředitelství policie hl. m. Prahy ve spolupráci s centrem Locika z. ú. Pražské experimentální studio. 2017.

který vede výslech, zůstává během kreslení s dítětem, ale do jeho činnosti nezasahuje ani jinak dítě neruší, pouze sleduje jeho reakce při kreslení.⁵⁵

Po dokončení kresby následuje rozhovor o tom, co dítě výtvarně znázornilo, je nutné se ale zdržet jakýchkoliv komentářů, a v případě kladených otázek by se mělo jednat o otázky jednoduché a konkrétní.⁵⁶

5.4. Poučení dítěte před výslechem ve speciální výslechové místnosti

Vlastní poučovací povinnost musí probíhat přiměřeně k věku a mentální úrovni dítěte (která nemusí věku dítěte odpovídat a zpravidla je nižší), součástí poučení dítěte musí být vždy poučení o právu odepřít výpověď dle ustanovení § 101 odst. 1 a 2. Na trestní následky křivé výpovědi bude osoba mladší 18 let upozorněna pouze v případě, že v době výslechu dovršila 15 let, čímž to se bude jednat o osobu již trestně odpovědnou, jak stanovuje TZ v ustanovení § 25.

Poučení dítěte se týká třech základních oblastí:

- a) O významu svědecké výpovědi
- b) O pravdě, nepravdě a zamlčení
- c) O právu odepřít výpověď dle § 100 trestního řádu

Ad a) Poučení o významu svědecké výpovědi se odvíjí od rozsahu povinnosti svědčit podle § 97 trestního řádu a od definice účelu trestního řízení v § 1 odst. 1 trestního řádu (stručně řečeno jde o zájem na objasnění věci a na dopadení a potrestání pachatele).

Př.: Policista říká: „Potřebuji si s tebou o tom popovídat proto, aby se podařilo zjistit, co se ti stalo. A najít toho, kdo ti to udělal.“

Ad b) Poučení o pravdě, nepravdě a zamlčení, respektive pravdě a vymyšlení si: Nejprve je nutno otestovat (pouze u dětí předškolního věku a mentálně zaostalých), zda dítě chápe význam těchto pojmů. U dětí starších (školního věku) bez mentální retardace či duševní choroby se pochopení těchto pojmů netestuje.

⁵⁵ Interview vedené s gestory problematiky výslechu zvláště zranitelných obětí – Policejní prezidium ČR, Úřad služby kriminální policie a vyšetřování, odbor obecné kriminality.

⁵⁶ DAVIDO, Roseline. *Kresba jako nástroj poznání dítěte: Dětská kresba z pohledu psychologie*. Z francouzského originálu přeložily A. Lhotová a H. Prousková. Praha : Portál, 2001. s. 30. ISBN 80-7178-449-4.

Př.: Policista říká: „Když řeknu, že teď venku prší – je to pravda?“

Následně je dítěti sděleno, že má říkat pouze pravdu a také mu poskytnut návod pro případ kdy úplnou pravdu říct nedokáže.

Př.: Policista říká: „Když si nebudeš jistý nebo si vše nepamatuješ, tak mi to, prosím, řekni, nebudu se zlobit. Je důležité, aby policie našla toho, kdo ti to udělal. Pokud by sis vymýšlel, mohlo by to ublížit nevinnému, a to nechci, to by nebylo správné.“

Ad c) Poučení podle § 100 trestního řádu čítá dva odstavce.

Trestní řád ve svém ustanovení § 100 odst. 1 pojednává o příbuzenském poměru dítěte k pachateli, vztahuje se na zde vyjmenované příbuzné, nejčastěji jde o blízkou rodinu dítěte – prarodiče, rodiče a sourozence. Zákon nevymezuje kategorii strýců a nevlastních rodičů. Není rozhodující, zda má dítě vypovídat ke vztahu k již obviněnému nebo teprve k osobě podezřelé. Důvodem odepření je už samotná existence příbuzenského vztahu mezi podezřelým či obviněným a dítětem. Jiná skutečnost pro aplikaci práva plynoucího z tohoto odstavce není relevantní.

Dítě bude dle odstavce 1 poučeno pouze tehdy, pokud jeho vzájemný poměr k podezřelému či obviněnému reálně existuje (policistovi jsou informace o takovém poměru známy již před výslechem)

Př.: Policista říká: „Ta špatná věc, co se ti měla stát, tak tu ti měl udělat tatínek. Takže když bys měla obavu, že by s tebou tatínek už potom nemusel bydlet, tak si o tom povídat nemusíš.“

Trestní řád v ustanovení § 100 odst. 2 dále pojednává o riziku trestního stíhání, a to buď přímo dítěte staršího 15 let, anebo o riziku trestního stíhání pro jeho příbuzné, kteří jsou v odstavci 2 tohoto paragrafu přímo jmenováni – jsou zde uvedeny osoby v poměru rodinném či obdobném, jejichž újmu by dítě pocíťovalo „právem jako vlastní“.

Původně byl tento odstavec užíván tehdy, když v procesním postavení obviněného ještě nikdo nestál a dítě tudíž mohlo svou výpověď teprve zahájení trestního stíhání vůči někomu iniciovat. V současnosti se podle § 100 odst. 2

trestního řádu poučuje vždy, nikoliv proto, že by policejní orgán v návaznosti na učiněné kroky a přípravu v trestním řízení netušil, koho dítě může za pachatele označit. V případě nebezpečí trestního postihu pro příbuzné dítěte je sice sporné, zda poučovat o tom, že hrozí postih někomu, kdo je již trestně stíhán, ale judikatura obsah tohoto druhého odstavce vykládá způsobem, že se jedná o riziko tzv. „zmnožení důkazů“ k tíži již stíhané osoby nebo o riziko rozšíření jejího trestního stíhání o další dosud neznámé činy, kdy tuto skutečnost nelze nikdy předem vyloučit.

Určitý problém je spatřován v poučování v případě, jedná-li se o výpověď k osobě z tzv. širší či neformální rodiny (tedy mimo oficiální vazby – např. přítel matky, přítelkyně otce, rodinní přátelé atd.). Hlavním kritériem pro úsudek, zda poskytovat poučení je fakt, zda dítě s onou osobou (z tzv. širší rodiny) vyrůstalo či vyrůstá (typicky se jedná o partnery matky dítěte, s nimiž matka není sezdaná či nesdílejí společnou domácnost).⁵⁷

Pokud jde o pevný vztah mezi takovou osobou a dítětem, který lze přirovnat k příbuzeneckým kategoriím uvedeným v § 100 odst. 1 trestního řádu, pak je nutné, aby policista s takovou osobou zacházel tak jako by šlo o osobu, které náleží stejné postavení jako osobám vyjmenovaným v odst. 1–v takovém případě policista automaticky právo odeprít výpověď dítěti nabídne (jako by se jednalo o osobu otce).⁵⁸

Zcela neúčelným se jeví například dotaz, zda má dítě někoho, ke komu má vypovídat rádo – nerado, neboť jde nejen o charakteristiku zavádějící, ale z pohledu malého dítěte značně v čase nestálou.

V případě, že o tak pevné pouto nejde, osoba se na výchově dítěte nepodílí, nežije s dítětem ve společné domácnosti, dítěti se nevěnuje, pojmá policista takovou osobu jako cizí, pro dítě je taková osoba pouze osobou známou, a tudíž nemůže dítěti hrozit, že by újmu způsobenou takovému pachateli pociťovalo reálně jako vlastní.

Skutečnosti, které jsou podstatné pro rozhodnutí policisty jsou – podíl osoby na péči o dítě, na jeho výchově, výživě, pobyt osoby ve společné domácnosti.

⁵⁷ Šámal, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1472-1473. ISBN 978-80-7400-465-0.

⁵⁸ *Ibidem*.

Skutečnosti se zjišťují formou přímého dotazu na dítě nebo z jiných dostupných zdrojů např. OSPOD. Ani v tomto případě se policista nedotazuje dítěte na kategorii máš ho rád(a) – nerad(a).

Nelze v návaznosti na právní praxi vyloučit situace, kdy dítě má poskytnout výpověď o sexuálním zneužívání své osoby ze strany otce a dítě překvapivě pro vyslychajícího začne hovořit o identických praktikách ze strany jiné, další osoby – např. nevlastního staršího, již trestně odpovědného, avšak zatím trestně nestíhaného sourozence. Na takové skutečnosti je nutná adekvátní a rychlá reakce pro další výsledky a je třeba přistoupit k doplnění poučení stejným způsobem, jako již bylo dítě poučeno ve vztahu k otci v úvodní části úkonu.

Tato reakce policisty vedoucího výsledků se stává účelným pouze v případě, pokud jde o úkon prováděný takovou formou, která bude v budoucnu důkazně využitelná ve vztahu k oběma pachatelům – procesně sporné by bylo užití takového výsledku dítěte v řízení vůči tomuto dodatečně odhalenému pachateli, pokud by úkon s dítětem probíhal bez přítomnosti soudce, a taktéž ještě před zahájením trestního stíhání vůči tomuto výše popsanému sourozenci.

K pojmu „nebezpečí trestního stíhání“, v rámci výsledku dítěte se jeví osvětlení tohoto pojmu jako značně problematické. U malých dětí není vhodné takové označení používat, nejsou vhodné ani pojmy „uvěznit“ či poukaz na hrozbu způsobených „potíží“ či „problémů“. Tato slova vyznívají jako zastrašující nebo naopak se jeví dítěti jako neurčitá. U dětí mladších 15 let je volba neutrálních výrazů adekvátnější vzhledem k jejich rozumové vyspělosti. Je proto častěji volen vhodnější pojem „potrestat“, kterému i velmi malé dítě z vlastní zkušenosti porozumí.

Př.: Policista říká: „Myslím si, že to, co se ti stalo, není správné a dělat se to nemá, a ten, kdo takovou věc dělá, za to má být potrestán.“

Pokud se jedná o děti mezi 15. a 18. rokem (osoby mladistvé), vyslychající osoba musí brát v úvahu i nebezpečí možného trestního stíhání, kterému by se vyslychaná osoba (dítě) mohla svou vlastní výpovědí vystavit (**ad 1**), ale také důsledek jeho vědomě nepravdivé nebo vědomě neúplné výpovědi (**ad 2**). Vyslychající by tedy měl položit otázku, zda si je vyslychaný mladistvý vědom možných následků vzniklých na základě takové výpovědi.

Př.: Policista říká: „Myslíte si, že byste se vy sám, tím, co mi tu povíte o věcech, o kterých tu máme hovořit, mohl nějak ohrozit? Pokud ano, co by vám podle vašeho názoru mohlo hrozit a proč, z jakého důvodu?“

Dítě starší 15 let musí sdělit, z jakého důvodu by si trestní stíhání mohlo přivodit. Pokud by se jednalo například o sedmnáctiletého studenta gymnázia, který byl přepaden v parku, surově zbit a okraden o mobilní telefon, který o týden dříve ukradl svému spolužákovi, musí být dítě poučeno o tom, že jenom smlčí to, co by ho samotného ohrozilo, avšak o zbylých skutečnostech hovořit musí.

Ad 1) Př.: Potřebuji, abyste mi řekl všechno, co se vám stalo v tom parku, ale o tom, jak jste získal váš telefon, se se mnou bavit nemusíte a já se na to také ptát nebudu. Rozumíte mi?

Ad 2) Př.: Protože je vám více jak 15 let, jste již sám trestně odpovědný a pokud by došlo k tomu, že byste mi zde vědomě lhal nebo schválně zatajil některé skutečnosti, mohl byste být sám trestně stíhán pro křivou svědeckou výpověď. Pokud byste někoho vědomě nepravdivě označil za pachatele, hrozilo by vám trestní stíhání za křivé obvinění nebo za pomluvu. Rozumíte mi?“

Tyto „typy“ poučení musí být za každých okolností provedeny srozumitelně na začátku výslechu. Z dokumentace poučení o výslechu musí být zřejmé, že dítě nebylo vystaveno nátlaku, nebylo poučeno nevhodným, nepřiměřeným způsobem a je nutno zachytit zpětnou vazbu přicházející od dítěte (tedy např. odpovědi na příkladné otázky) tak, aby bylo bezpochybné, že poučení dítě řádně porozumělo, což je zcela zásadní u všech výše zmiňovaných poučení.⁵⁹

Závěrem je důležité připomenout, že poučení má vždy končit pozitivně, policista musí zvládat neverbální projevy – hlídat hlasitost projevu, mimiku, gestiku a svůj osobní odstup od dítěte. Před vlastním výslechem není možné číst všechny údaje z úvodní části protokolu včetně jména pachatele, názvu skutkových podstat a všech paragrafových znění. Nejen, že výše uvedené je pro dítě znejišťující, stresující, zdlouhavé, ale hlavně není to ze zákona nutné.⁶⁰

⁵⁹ Interview vedené s gestory problematiky výslechu zvláště zranitelných obětí – Policejní prezidium ČR, Úřad služby kriminální policie a vyšetřování, odbor obecné kriminality.

⁶⁰ Ibidem.

Státní zástupce ani soudce u úkonu podle § 158a trestního řádu do výslechu nezasahuje, a to ani skrytou ani otevřenou formou. Za úkon odpovídá policista. Pokud si státní zástupce přeje jinak, úkon provede osobně podle § 174 odst. 2 písm. c) trestního řádu.

5.5. Vedení výslechu

Při výslechu dětských obětí ve velké míře záleží na chování, jednání a taktiky vyslychajícího. Vyslychající by měl při vedení výslechu zajistit pro dítě přátelské prostředí a vhodně volit otázky, které dítěti adresuje. Je nutné dbát na takt, ale též na bystrost a pozornost, se kterou by měl vyslychající k dítěti přistupovat od prvního okamžiku. Vedení výslechu s dětskými oběťmi bezesporu představuje nejobtížnější disciplínu.⁶¹

5.5.1. Zjištění identity dítěte

Dříve, než je přistoupeno k vlastnímu výslechu dítěte, je zjištěna jeho identita a další údaje, které musejí být v úvodní části úředního záznamu o podaném vysvětlení či protokolu o výslechu uvedeny. Policista představí sebe, dítě a případně další přítomné či přihlížející osoby v místnosti, dále je uvedeno místo úkonu, datum a čas, jak TR v ustanovení § 55 odst. 1 písm. a) až c) stanovuje.⁶²

Policista (vyšetřovatel) o sobě mluví vždy v 1. osobě jednotného čísla, nevede výslech uniformován, ale je oblečen v civilním oděvu.

Př.: Policista říká: „Nacházíme se v dětské výslechové místnosti na územním odboru Liberec. Mé jméno je Lenka Dušková (nemá být užito hodnoti), ty jsi svědek Michal Novák (neužívá se ukazovacích zájmem typu „toto je svědek...“). Ve vedlejší místnosti nás sledují: ... (obhájce, soudce, OSPOD, státní zástupce).“

5.5.2. Navázání kontaktu s dítětem

Výslech dítěte je možný až po navázání kontaktu, kterým dítě získává k policistovi důvěru a ochotu s ním, jako s cizím člověkem, komunikovat. Má se jednat o vzájemný rozhovor mezi oběma, nikoliv jednostranný „výslech dítěte“ (monolog). Jsou pokládány osobní, neutrální dotazy a s dítětem jsou vyměňovány

⁶¹ Interview vedené s gestory problematiky výslechu zvláště zranitelných obětí – Policejní prezidium ČR, Úřad služby kriminální policie a vyšetřování, odbor obecné kriminality.

⁶² Ibidem.

informace k získání jeho sympatií. Prvotní navázání kontaktu nemusí probíhat ve speciální výslechové místnosti, ale může být zvoleno pro dítě již známé prostředí např. dětské hřiště, kde se k dětské hře připojí sám vyslychající.⁶³

Příklady vhodných otázek k navázání kontaktu:

- Kdy ses narodil?
- Kolik je ti let? Já mám taky takovou holčičku, jako jsi ty.
- Do které chodíš školy/školky a třídy?
- Co tě ve škole baví? – Já měla nejraději tělocvik.
- Kde jsi byl dnes o prázdninách?
- Co jsi dostala pod stromeček? (podle ročního období)
- Co dítě rádo dělá – To náš trenér nás nechával dělat za trest kliky a co ten váš? Chodíš na trénink rád? atd.

V žádném případě nejde o otázky návodné (sugestivní), nemají být faktickými poznatky o dítěti, tyto informace jsou pro vlastní trestní řízení takřka nepodstatné. Přinášejí spíše poznatek o tom, jaká je duševní vyspělost dítěte, jaké má vyjadřovací schopnosti, jak je komunikativní, jak je orientováno s ohledem na svůj reálný věk a slouží k uvolnění napětí dítěte a k vybudování jeho ochoty hovořit. Při výslechu dítěte je nutné pamatovat na základní předpoklad týkající se udržení pozornosti dítěti při výslechu, a to od počáteční fáze. Dítě je schopné udržet pozornost a komunikovat pouze omezenou dobu, cca 30–45 minut, poté jeho pozornost opadá a dítě již není ochotno komunikovat a s vyslychajícím se v podstatě nebaví.⁶⁴

5.5.3. Informace o skutku

V momentě, kdy je dítě uvolněné, hovoří, nestydí se, je možné přejít k otázkám, zda ví, proč je v budově policie, případně proč za ním policista přišel (např. do nemocnice), neboť dítě, coby svědek, musí být informováno o skutku, k němuž se má vyjadřovat. Dítě by také mělo mít prostor k tomu, aby samo sdělilo představu o tom, co má být předmětem hovoru.⁶⁵

⁶³ Interview vedené s gestory problematiky výslechu zvláště zranitelných obětí – Policejní prezidium ČR, Úřad služby kriminální policie a vyšetřování, odbor obecné kriminality.

⁶⁴ Ibidem.

⁶⁵ Ibidem.

Př.: Policista říká: „Tomáši, řekni mi – víš, proč jsi dnes tady?“ Dítě odpovídá, policista dává najevo, že rozumí, pokud dítě neví nebo se nedokáže dostatečně vyjádřit, policista dítěti důvod výslechu vysvětlí: „Jsi tady, protože já si myslím, že mi můžeš říct, jak to u vás doma vypadá, jak se tatínek chová k tobě a bráškově, k mamince...Jsi tady proto, že mi můžeš povědět o tom, co se stalo, když jsi přišel ze školy domů...“

5.5.4. Informace o osobách

Vyslýchající vyjmenuje osoby, které se v konkrétní skutku či události vyskytly a které mohou být, nebo již jsou osobami obviněnými, a tudíž mohou být vůči dítěti tzv. osoby blízké podle § 100 trestního řádu.

Př.: Policista říká: „Budeme si spolu povídat o tvém strýci Markovi, tetě Libuši, potřebuji si s tebou popovídat o tvém trenérovi v basketbalovém oddílu, o sousedovi, který bydlí naproti vám – víš, jak se jmenuje?“

5.5.5. Věrohodnost výpovědi

Problémem se při výslechu dětí jeví jeho věrohodnost, která má vyjadřovat míru souladu výpovědi se skutečností. V návaznosti na psychologická zkoumání se jako nejvíce věrohodnou jeví výpověď poskytnuta od dítěte mladšího školního věku. U starších dětí a pubescentů již dochází k prolínání jejich vlastních představ s realitou, což se na jejich výpovědi často projeví.⁶⁶

Někdy bývá teoretiky využití dětské výpovědi v trestním řízení odmítáno právě pro její nevěrohodnost. Jejich stanovisko je odůvodňováno poukázáním na silnou představivost dítěte, jeho životní nezkušenost, mělkost paměti i zvýšenou sugestibilitu. V současné době, kdy výslechy dětí vedou zpravidla zkušený specialisté, je možno získat díky taktickým postupům vedení výslechu i od nezletilce pravdivou výpověď, která je využitelná v trestním řízení. Přesto je problematika zjišťování věrohodnosti výpovědí dětí v praxi velmi složitá. Většinou bývá nejdůležitější první výpověď dítěte (často bývá pro neopakovatelnost jedinou), neboť bývá buď spontánní nebo získaná tak, že dítě vypovídá před oficiální osobou. Pro posuzování věrohodnosti jsou využívána kritéria hodnocení znalcem, který zjišťuje míru pravděpodobnosti, že se jedná o výpověď

⁶⁶ PAVLOVSKÝ, Pavel. *Soudní psychiatrie a psychologie*. Praha : Grada, 2001. s. 109. ISBN 80-247-0181-2.

věrohodnou.⁶⁷ Věrohodnost může být, a z pravidla též bývá, dělena na obecnou a specifickou.

Obecnou věrohodnost si lze představit jako utvářenou psychologickou charakteristiku daného jedince, tedy vyslýchané osoby. Projevuje se jako schopnost dítěte či adolescenta zaregistrovat realitu, uložit ji do paměti a reprodukovat ji ve formě vzpomínky. Po šestém roce si děti zpravidla uvědomují, co je reálné a co vymyšlené, co je pravda a co lež. Dítě mladšího věku tyto kategorie zpravidla zcela nerozlišuje. Nižší obecnou věrohodnost mohou způsobovat určité osobnostní vlastnosti specifické například pro hystericky akcentované jedince, „mýtomany“ a fabulátory, ale rovněž jedince s duševními chorobami. Odborně je možné obecnou věrohodnost zjistit psychologickým vyšetřením osobnosti vyslýchaného. Zadavatel posudku většinou tak získá informace o stylu vnímání dítěte, např. dokáže určit, zda dítě vnímá celostně či je naopak zaměřené na vnímání detailů, zjistí schopnost umožňující pochopení, uchování a vybavení si prožité situace v nezkreslené podobě a v neposlední řadě dokáže odhalit přítomnost určitých psychopatologických rysů, které mohou obecnou věrohodnost snižovat (podvádění, prolhanost). Dále je zjištěn stupeň vývoje řeči, úroveň kognitivních schopností, stupeň vývoje emočního, sociální zralosti a chápání interpersonálních vztahů.⁶⁸

Speciální věrohodnost se týká samotné výpovědi. Předmětem posouzení je, zda je konkrétní výpověď pravdivá a do jaké míry koresponduje se skutečností. Při jejím posuzování je prověřováno, zda konkrétní výpověď splňuje kritéria stanovená jako příznaky pravdivého líčení informací. Prakticky se jedná o posuzování a porovnávání jednotlivých výpovědí a sledují se jejich změny v časové ose (pokud se však nejedná o neopakovatelnost úkonu). Též se prověřují možné důvody křivé výpovědi (strach, ochrana jiné osoby, msta). Znalecké zkoumání přináší především přehled znaků, které svědčí pro věrohodnost výpovědi a současně výčet znaků naznačujících její nevěrohodnost. Následuje vyhodnocení, které znaky jsou převažující.⁶⁹

⁶⁷ KACAFÍRKOVÁ, Marcela. *Věrohodnost výpovědí nedospělých a mladistvých osob v trestním řízení* [online]. Iustin: Spravedlnost dětem – sdružení pro ochranu práv dětí, rodičů a prarodičů. 2001 [cit. 12. 2. 2021]. Dostupné z: <https://iustin.cz/art.asp?art=112>.

⁶⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha : Eurounion, 1998. s. 232-233. ISBN 80-85858-70-3.

⁶⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009. s. 370. ISBN 978-80-7380-213-4.

Není pravidlem, že od obecně vzaté nevěrohodné osoby nelze při výslechu získat věrohodná výpověď či naopak. Odhalit při výslechu (ne)věřodnou výpověď představuje odborně velmi složitou činnost jak pro kriminalistu, který výslech vede, ale taktéž pro znalce z oboru psychologie.

K posuzování věrohodnosti výpovědi, záleží pouze na posuzovateli, jaký postup a jaká kritéria budou zvolena k danému a konkrétnímu případu. Je třeba dodat, že kritéria používaná pro odlišení pravdy od lži mají pouze pravděpodobnostní dosah. Pokud dochází k posuzování věrohodnosti, jak z pohledu odborného i orientačního, je dle doc. L. Čírtkové nutné přihlédnout ke třem základním kritériím, kterými jsou osobnost, motivace a výpověď.

K otázce osobnosti, jde o zjišťování způsobilosti dítěte podat věrohodnou výpověď. Avšak u výslechu dítěte mohou být zjištěny dva hlavní nedostatky. Jedním z nich je nedostatečnost v rozumových schopnostech, kdy dítě není schopno vnímat, pamatovat si nebo verbálně sdělit. Druhým hendikepem je eventuální zjištění narušeného duševního zdraví, jedná se zejména o stav hysterie, přecitlivělost, psychickou rozkolísanost, neuropatii).⁷⁰

Zjišťování motivace při posuzování věrohodnosti výpovědi dítěte je založeno na úvaze, zda v konkrétním případě má (nemá) dítě motivaci lživě vypovídat. V otázce motivace je nutné naleznout případné vnitřní pohnutky ke lži, jakými jsou strach, nenávisť, stud, láska nebo určitý situační tlak, kterým může být u dítěte zejména hrozící rozpad rodiny. Posouzení motivace dítěte k podání lživé výpovědi musí být posuzována velmi obezřetně.⁷¹

V rámci výpovědi se rozlišují dvě komunikační kritéria, kterými jsou oblast **verbální** a oblast **nonverbální**.⁷² Verbální komunikace je prezentována především řečí jak psanou, tak mluvenou. U řeči mluvené lze pozorovat vedle obsahové stránky také stránku formální, tzn. zbarvení hlasu, tóniny, hlasitost, přízvuk, slovosled, rychlost, plynulost. Podle verbálního projevu je možné rozlišit několik typů vyslýchaných dětí a mladistvých:

⁷⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha : Eurounion, 1998. s. 234. ISBN 80-85858-70-3.

⁷¹ Ibidem.

⁷² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009. s. 305. ISBN 978-80-7380-213-4.

- **naivní typ projevu** – u dětí, které jsou rády, mají-li možnost se volně rozpovídat,
- **egocentrický typ** projevu – u dětí, které do svého soukromí pustí druhé vhodnou apelací na jejich sebevědomí či ješitnost (projevuje se starších dětí či adolescentů)
- **zповědní typ**, mezi který lze zařadit děti, které nutně potřebují uvolnit vnitřní napětí,
- **vědecký typ** - (lze nalézt zřídka, ale tento typ vypovídajícího se objevuje u adolescentní mládeže),
- **sofistikovaný typ** projevu – je možno pozorovat u starších dětí a adolescentů, jejichž zkušenost je činí nepřístupnými, bývají to intelektově vyspělí jedinci, kteří o skutečnostech případu vědí dost, ale nehodlají to podle svého „jen tak vyklopit“ před vyšetřovatelem.⁷³

Verbální kritéria se vztahují přímo k obsahu sdělení, a tudíž jsou odborníky považována za obecně důvěryhodnější než kritéria nonverbální. Toto hledisko platí zejména pro případy, ve kterých se setkáváme s výpovědí proti výpovědi, neboť na verbálních kritériích lze vystavět odůvodnění rozsudku.⁷⁴

Z množství obsahových kritérií vybíráme pouze důležitá, jako jsou například **detaily** výpovědi, neboť detaily jsou vnímány tak silně, že je téměř jisté vyloučit možnost, že by si je vyslýchaný vymyslel například vzhledem k věku, znalostem nebo zkušeností s prostředím. I zdánlivě zcela druhořadé detaily svědčí pro věrohodnost, neboť například líčení zvuků, pachů a vůní se ve vylhaných výpovědích vyskytují jen minimálně.⁷⁵

Dalším kritériem, které je projevem autenticity prožitků, je **originalita**. Ve výpovědi jsou zmiňovány natolik originální momenty, že by si je dítě nevymyslelo např. originalita výroků (pachatele) a originalita citových prožitků (nestačí prostý výrok „bála jsem se“, ale dítě se více o citovém prožitku rozpovídá ve smyslu myšlenkových pochodů v průběhu situace).⁷⁶

⁷³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009. s. 305. ISBN 978-80-7380-213-4.

⁷⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha : Eurounion, 1998. s. 235. ISBN 80-85858-70-3.

⁷⁵ Ibidem.

⁷⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha : Eurounion, 1998. s. 236. ISBN 80-85858-70-3.

Může se stát, že dítě při své výpovědi uvedete vybavení si obdobného zážitku, který se stal dříve. Zde hovoříme o tzv. **asociaci**. Asociaci vyplavuje do paměti skutečný nový podnět (dítě vidí prožitou situaci v televizi, a rozvzpomene si na ni). Rozšířeným mýtem (u opakovatelné výpovědi) je, že dítě musí vypovídat zcela shodným způsobem (**konstantnost**), a že se nesmí objevit žádné rozpory ve výpovědi. Při posuzování pravdivosti je nutné se zaměřit na samotné jádro výpovědi, které by mělo být neměnné – místo, osoby, čas a vlastní událost.⁷⁷

Podružné momenty, které v dané chvíli prvotního výsledku pro dítě nebyly důležité, se při opakovaném výsledku mohou měnit. Často jde o tzv. **rozšiřování výpovědi** o poznatky, na které si dítě při prvním výsledku nevzpomnělo a až později dochází k vybavení si dílčích detailů. Konstantnost detailů a stereotypní se opakování je spíše znakem lháře.⁷⁸

V průběhu výsledku dětí se vyslychající může setkat s odmítáním doplnění výpovědi o poznatky, o kterých tuší, že by jimi dítě mělo disponovat nebo řekne informaci, která je rozporuplná a odporuje si vzhledem ke zjištěným skutečnostem („dobře, tak já nevím, možná ano“), utíká od podstatných otázek, zamlžuje nepodstatnými detaily, zaměřuje se na protirečení v pokládaných otázkách („...proč se mě na tohle dál ptáte, když mi věříte?“), klade otázky vyslychajícímu („Ptáte se na otce?“) a nepřesně formuluje („...pak se stalo“). U adolescentní mládeže se lze často setkat s přehnanou akurátností až přidrklým vystupováním. Lhář se stylizuje buďto do servility nebo se stává drzým a útočným. Z původně submisivního chování se obrací do útoku na samotného vyslychajícího, fungování policie či státu.⁷⁹

Nonverbální (neverbální, neslovní) komunikace je vývojově starší typem. Podléhá mnohem méně možnosti zkreslení, neboť se často stává vůlí těžko kontrolovatelnou. V neslovní komunikaci dochází prostřednictvím způsobu držení těla a jeho pohybu, výrazu obličeje, pohledu, pohybu očí, změn, dotyku, vzdálenosti mezi komunikujícími, druhu a barvy oděvu, dále tempa řeči a síly hlasu aj.⁸⁰

⁷⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha : Eurounion, 1998. s. 236. ISBN 80-85858-70-3.

⁷⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha : Eurounion, 1998. s. 235-236. ISBN 80-85858-70-3.

⁷⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha : Eurounion, 1998. s. 238. ISBN 80-85858-70-3.

⁸⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009. s. 308-309. ISBN 978-80-7380-213-4.

Rozpoznání lži je vždy složité. Záleží na dovednosti lháře a na druhé straně schopnosti, vnímavosti, pozornosti, citlivosti a odborné zdatnosti posuzovatele věrohodnosti sdělení. Lhářem nemusí být nutně dítě, které je nervózní (nervozita plyne často z úzkosti, strachu z neznámého prostředí, z obavy, že mu nebude věřeno atd.), nemusí jím být ani dítě, které je silně emocionálně chladné (psychika se brání opouzdřením vzpomínek na kruté okamžiky a jedinec působí netečně až apaticky). Na druhé straně je často ignorován fakt, že existují děti, které dovedou lhát velmi obratně a přesvědčivě. Tito zdatní lháři netrpí příznaky nervozity, naopak vystupují suverénně, klamou bravurně (dokonce s lehkostí a radostí). Jejich slabým místem je pozitivní pocit z oklamání druhé strany (nekontrolují mimiku při pocitu úspěchu – většinou z videozáznamů je často patrný asymetrický úsměv, mimický výraz radosti až pýchy).⁸¹

5.6. Osoby přibrané k výslechu dítěte

Výslechu dítěte se často účastní i jiné osoby, než pouze vyslýchané dítě a policejní orgán, který výslech vede. Dle ustanovení § 102 odst. 1 TRŘ, který stanoví, že: *„...k výslechu se přibere orgán sociálně-právní ochrany dětí nebo jiná osoba mající zkušenosti s výchovou mládeže, která by se zřetelem na předmět výslechu a stupeň duševního vývoje vyslýchané osoby přispěla k správnému vedení výslechu. Může-li to přispět k správnému provedení výslechu, mohou být přibráni i rodiče. Osoby, které byly takto přibrány, mohou navrhnout odložení úkonu na pozdější dobu a v průběhu provádění takového úkonu navrhnout jeho přerušeni nebo ukončení, pokud by provedení úkonu nebo pokračování v něm mělo nepříznivý vliv na psychický stav vyslýchané osoby. Nehrozí-li nebezpečí z prodlení, orgán činný v trestním řízení takovému návrhu vyhoví.“*

V první větě tohoto ustanovení je stanovena obligatorní povinnost přizvat k výslechu dětí povinně Orgán sociálně-právní ochrany dětí (tzv. OSPOD), případně dle potřeby také psychologa nebo dětského psychiatra, kteří by mohli s přihlédnutím k předmětu výslechu a stupni duševního vývoje vyslýchaného dítěte přispět svou přítomností k řádnému vedení výslechu, avšak „jiné osoby mající zkušenost s výchovou mládeže“ nejsou v trestním řádu ani jiném zákoně blíže specifikovány a jejich přítomnost posuzuje orgán činný v trestním řízení, který

⁸¹ MIŇHOVÁ, Jana; LOVASOVÁ, Vladimíra. *Psychopatologie: pedagogické, právní a sociální aspekty*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2018. s. 200-201. ISBN 978-80-7380-721-4.

bude provádět výslech dítěte a dojde k názoru, že jejich přítomnost bude napomáhat v navázání kontaktu mezi dítětem a vyslychající osobou, budou dozorovat srozumitelnost pokládaných otázek vzhledem k věku, duševní a psychické vyspělosti dítěte a dbát na to, aby byl správně interpretován obsah sdělení dítěte do protokolu.

Vzhledem k tomu, že jde o výslech dítěte, jakožto zvlášť zranitelné oběti, jsou přítomni pro případ, kdy je dítě vyslycháno o okolnostech, které by mohly nepříznivě ovlivnit jeho psychický stav při vybavování si a oživování událostí a došlo by tak k možné sekundární viktimizaci.

V případech, kdy je dítě vyslycháno ve věci okolností uvedených v ustanovení § 102 TŘ, a došlo by k opomenutí povinnosti přizvat k takovému výslechu OSPOD či jinou osobu mající zkušenost s výchovou mládeže, dochází k závažnému pochybení v procesním provádění úkonu a výpověď dítěte se stává nepoužitelným důkazem.⁸² Orgán činný v trestním řízení, OSPOD či jiná osoba mající zkušenost s výchovou mládeže (tedy osoby příbrány v souladu s § 102 odst. 1 TŘ) mohou navrhnout provedení úkonu na později a v případě jejich důvodného podezření, že vyslychané dítě je nadměru unaveno, jeho psychický stav se v návaznosti na výslech zhoršuje, mají právo navrhnout přerušeni nebo ukončení prováděného výslechu, pokud nenastane situace ustanovením zmíněna, která by toto přerušeni či odloženi výslechu vylučovala.

Zákonní zástupci dítěte jsou přizýváni k výslechu dítěte pouze tehdy, může-li jejich přítomnost přispět k řádnému provedeni výslechu. V jiném případě nenachází přítomnost rodičů u výslechu dítěte oporu v zákoně a není tedy dána povinností orgánu činného v trestním řízení umožnit přítomnost rodičů při výslechu dítěte. Naopak účast rodiče na výslechu je nepřipustná v případě, že jsou ve věci zainteresováni, a to v pozici poškozeného, stíhaného, jestliže se ocitli v postavení svědka v dané věci, ale také v případě, kdy by se dalo předpokládat, že dítě nebude v jejich přítomnosti pravdivě vypovídat. Rodiče, jakožto zákonní zástupci dítěte, mají však právo být informováni o procesních úkonech, jež jsou s jejich dítětem prováděny. Vyslychající osoba musí vyrozumět rodiče o konání výslechu dítěte.⁸³

⁸² CHROMÝ, Jakub. *Kriminalita páchaná na mládeži*. Praha : Linde, 2010. s. 185. ISBN 978-80-7201-825-3.

⁸³ Závazný pokyn policejního prezidenta č. 167/2010, o činnosti na úseku mládeže - Čl. 7.

U výslechu dítěte je rovněž možná přítomnost státního **zástupce nebo soudce** (§ 158a TR). K tomuto kroku se přistupuje zejména proto, aby výslech dítěte byl proveden pouze jednou jako neopakovatelný úkon a dítě následnými výslechy nebylo již traumatizováno. Účast těchto osob při výslechu taktéž zaručuje, že při případných stížnostech na postup policejního orgánu nebude nutné tento postup přezkoumávat, a tím pádem bude zamezeno následné nežádoucí viktimizaci. Státní zástupce a soudce jsou se tudíž stávají garanty vedení řádného výslechu dítěte.

Dle ustanovení § 21 ZOTČ má právo zvlášť zranitelná oběť na doprovod **důvěrníkem**. Osoba důvěrníka nemá v rámci vyšetřování žádná práva a jde pouze o doprovod a psychickou podporu oběti. Tento důvěrník se však v praxi využívá zejména u osob zletilých, nikoliv u dětských obětí.

Další osobou zajišťující kontrolu dodržování práv dítěte v rámci přípravného řízení a poté i v řízení před soudem, je osoba zmocněnce, jejíž postavení je zakotveno v ustanovení § 50 TR, který stanovuje, že se poškozený může nechat zastupovat za jasně určených podmínek zmocněncem. O této možnosti by měl policejní orgán oběť řádně poučit. Zpravidla touto osobou může být právní zástupce (advokát), ale taktéž i koncipient nebo jiná fyzická osoba. Zmocněncem může být zvolen osobou poškozeného nebo může být soudně přidělen a jeho pomoc oběti je bezplatná. Zmocněncem se přiděluje stejným způsobem jako advokát ex offio v trestním řízení na základě žádosti policejního orgánu ze seznamu zmocněnců. Zmocněncem má práva v rámci řízení poškozeného a plně jej zastupuje. Úkolem zmocněnce je mj. navrhopvat další úkony a v řízení před soudem zmocněncem také často upozorňuje na dopady spáchaného trestného činu na dosavadní život oběti, a to formou „Prohlášení oběti o dopadu trestného činu na její život“, upravenou v ustanovení § 22 ZOTČ. Toto prohlášení se opírá současně o ustanovení § 43 TR a je možné ho uplatnit v kterémkoliv stádiu trestního řízení.

Prohlášení oběti o dopadu trestného činu na její život představuje důležité hledisko pro soud, které může napomoci při individualizaci trestu, který má být pachateli případně uložen, a rovněž i při rozhodování o navrženém nároku (taktéž zmocněncem) na náhradu nemajetkové újmy oběti v penězích. Mezi další práva zmocněnce, kterých může být v rámci jeho působení využito, může být například žádost o zabránění kontaktu s pachatelem, o poskytnutí informace, zda bylo proti pachateli zahájeno trestní řízení (jakož i o skutku a jeho právní kvalifikaci), právo

na potvrzení o podání trestního oznámení, dále také právo na vyrozumění o místě a čase konání hlavního líčení.⁸⁴

Přítomnost zmocněnce při úkonech trestního řízení, zejména pak při výslechu osoby poškozeného není mnohdy z taktických a psychologických důvodů nutná, dokonce se někdy může jevit jako nežádoucí, a proto zmocněnec není s obětí v jedné místnosti, ale může se zúčastnit výslechu v monitorovací místnosti společně s dalšími osobami, jejichž účast není možná z výše uvedených důvodů ve výslechové místnosti.⁸⁵

5.7. Dokumentace výslechu

K tomu, aby byl výslech považován za právně relevantní, je nutné, aby byl průběh výslechu řádně a trvale zaznamenán a uchován. Z takového důvodu je nezbytná kompletní dokumentace celého průběhu výslechu, čímž rovněž dochází k zajištění jeho informační podstaty.

5.7.1. Obecné zásady dokumentace výslechu

Vzhledem k tomu, že celý proces dokumentace výslechu není snadný a je výrazně ovlivněn celkovým procesem, jako i dalšími specifiky spjatými s každým konkrétním výslechem, jako např. osobnost vyslychajícího, jednání a komunikace vyslychaného či možnost využití technických prostředků, musí být dle plk. doc. Němce respektováno několik základních zásad dokumentace výslechu.

I v případě dokumentace procesních úkonů týkající se výslechu dítěte jako zranitelné oběti je nutno řídit se zásadami, jakými jsou primárně včasnost, objektivnost a úplnost.

Orgány činné v trestním řízení musejí dbát na **včasnost dokumentace**, neboť výpověď dítěte slouží jako významný důkaz. Z toho důvodu je nutné co nejdříve zachytit paměťovou stopu a převést ji do písemné nebo zvukové podoby. Pokud by došlo k delší časové proluce, výslech jako takový by ztrácel na kvalitě a mohl by pozbývat objektivnosti, věrohodnosti a nenahraditelnosti.⁸⁶

⁸⁴ *Zmocněnec*. Bílý Kruh Bezpečí [online]. Copyright © [cit. 08.03.2021]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/pomoc-obetem/zmocnened/>

⁸⁵ Interview vedené s gestory problematiky výslechu zvláště zranitelných obětí – Policejní prezidium ČR, Úřad služby kriminální policie a vyšetřování, odbor obecné kriminality.

⁸⁶ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*. Praha : EUROUNION, 2004. s. 212, ISBN 80-7317-036-1.

Základní úlohou protokolující osoby je co nejpřesněji a bez jakéhokoliv subjektivního zabarvení zachytit všechny informace, které byly v průběhu výslechu zjištěny. Jedině tím bude zajištěna **objektivnost** dokumentace.⁸⁷ Objektivní dokumentace by neměla v žádném případě obsahovat osobní názory vyslychajícího, které si vytvořil během výslechu dítěte.

Na objektivnost dokumentace má bezprostřední vliv i její **úplnost**. Protokol nebo zvukový záznam je nutné vyhotovovat v rámci úplného a komplexního znění všeho, co bylo při výslechu dítěte řečeno. Kompletní protokolace přesto může projít určitou mírou selekce, která se připouští zejména pro dítětem poskytnuté irelevantní informace nevztahující se k vyšetřované události.⁸⁸

Důkazní informace z konkrétní události, která se dítěti stala, je uložena v jeho paměti, ale důležité je její uložení ve stopě věcné, která může být dlouhodobě uchována ve své autenticitě. Pokud by došlo k jejímu zániku, už ji nelze nijak nahradit, proto je nezbytnou zásadou pro dokumentaci výslechu dítěte její **nenahraditelnost**.⁸⁹

Ve většině případů orgány činné v trestním řízení respektují stanovená pravidla tak, aby výpověď dítěte jako oběti trestného činu nemusela být nijakým způsobem zpochybnována, a tím byla zároveň zajištěna její neopakovatelnost (z důvodu sekundární viktimizace oběti).

5.7.2. Typy dokumentace

Podle druhu vyšetřovacího úkonu kriminalistika rozpracovává několik možných způsobů, kterými dochází k jeho zachycení. Při výslechu se v praxi setkáváme s protokolem o výslechu (§ 55 odst. 1 TŘ), a dále je též využit audiovizuální záznam (§ 55a TŘ), který slouží jako prostředek k zachycení sebemenších detailů při výslechu, který by samotný protokol nedokázal zahrnout.

⁸⁷ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*. Praha : EUROUNION, 2004. s. 212, ISBN 80-7317-036-1.

⁸⁸ Ibidem.

⁸⁹ Ibidem.

5.7.2.1. Protokol

Protokol o výsledku představuje obligatorní formou dokumentace výsledku. Podle ustanovení § 55 odst. 1 TŘ se jedná o dokument, který slouží k přesnému zachycení celého průběhu výsledku a jeho výsledku.

Z hlediska trestního práva procesního, ale i ze strany kriminalistické taktiky, je na protokol, jako hlavní součást dokumentace výsledku, kladena řada požadavků – jako např. přesnost, úplnost či správnost zpracování. Tyto požadavky jsou na protokol kladeny především proto, že jakékoliv pochybení by mělo, či alespoň mohlo mít, negativní dopad nejen na samotný výsledek výsledku, ale také na výsledek celého vyšetřování konkrétního případu. Záznam výsledku se proto musí řídit několika důležitými zásadami: výstižnost, objektivnost, autentičnost, přesnost, jednoznačnost a zřejmost.⁹⁰

Výstižnost protokolu o výsledku je přímo zakotvena v ustanovení § 55 odst. 1 písm. d) TŘ, který stanoví, že: „*protokol musí obsahovat výstižné vylíčení průběhu úkonu*“. Výstižnost lze vyjádřit jako shodu písemného jazykového vyjádření zachyceného v protokolu o výsledku s významem těch částí ústní výpovědi, které jsou důkazně relevantní, a jak bylo uvedeno v této práci výše, redukci informací z výsledku provádíme pouze v takové míře, aby nedošlo k deformaci informace, nebo aby se nevytratily informace důkazní hodnoty. Jak již bylo výše uvedeno, objektivností se rozumí požadavek, aby byla obsahem protokolu pouze fakta, která vyšla v průběhu výsledku najevo.⁹¹

Obsahem protokolu musí být dle zákonného požadavku, který lze nalézt v ustanovení § 55 odst. 1 TŘ, uvedeno označení orgánu provádějící úkon, místo, čas zahájení a ukončení úkonu a předmět úkonu. Současně musí být v protokolu uvedeno, kdo se dále úkonu zúčastnil (zmocněnec, soudce, státní zástupce, policejní orgán, psycholog, dětský psychiatr a v případě, že je znám pachatel trestného činu, se musí zúčastnit tohoto úkonu i jeho obhájce). Součástí protokolu mohou být náčrtky, kresby a jiné důkazní materiály. Protokol o výpovědi se sepisuje v českém jazyce, a to i tehdy, jestliže vyslýchaná osoba je vyslýchaná v jazyce jiném (v tomto případě se úkonu účastní i tlumočnick) jak stanovuje ustanovení § 55 odst. 4 a 5 TŘ.

⁹⁰ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*. Praha : EUROUNION, 2004. s. 212-213, ISBN 80-7317-036-1.

⁹¹ *Ibidem*.

5.7.2.2. Audiovizuální záznam

Možnost využití audiovizuálního záznamu zakotvenou v ustanovení § 55a TŘ zajišťuje zejména ochranu osobnosti vyslychané osoby. V technické místnosti, která byla podrobněji popsána v kapitole 5.3. této práce, se nachází audiovizuální zařízení včetně ovládacích prvků a záznamového zařízení, které zajistí záznam vlastního výslechu. Tento záznam není žádným způsobem upravován, čímž je zaručena jeho autentičnost. Záznam následně tvoří přílohu protokolu o výslechu oběti, a to ve formátu digitálního optického datového nosiče (CD či DVD).⁹²

Tento záznam může být společně s protokolem opětovně použit v případě nejasností v rámci trestního řízení. Hlavním cílem záznamu je, aby oběť nebyla v následujících fázích trestního řízení přizývána k opakovanému výslechu, čímž by mohlo dojít k jejímu dalšímu traumatizování. Zároveň je takový záznam následně využíván znalci, kteří se zúčastnili vlastního procesního úkonu (výslechu) a mohli tak po jeho ukončení vyhodnotit chování a reakce vyslychaného dítěte.⁹³

6. Dopady trestného činu na život oběti

Dopad trestného činu na život oběti bývá ve většině případů fatální. Tyto osoby bývají spáchaným trestným činem traumatizované a vyžadují proto speciální zacházení. Reakce na prožitou událost je individuální a často se liší. Oběť může reagovat exponovaně či naopak zcela utlumeně. Skutečností, že oběť na první pohled nevykazuje znaky traumatu, na první dojem se jeví jako zcela vyrovnaný člověk často zachovávající „ledový klid“, se za žádných okolností nesmí orgány činné v trestním řízení i jiné osoby, které s obětí pracují, nechat zmást. V takovém případě je nutné uvědomit si, že každý jedinec na traumatizující událost reaguje odlišným a sobě přirozeným způsobem, jelikož neexistuje žádná univerzální forma jednání a prožívání.⁹⁴

Každá oběť má svou přirozenou reakci na nenormální, nestandardní a nečekanou životní situaci, která může způsobit akutní, ale i dlouhotrvající negativní psychické, fyzické, ale i sociální následky, se kterými se sama takto traumatizovaná osoba nedokáže vyrovnat a navrátit se tak do běžného každodenního života. Obecně

⁹² Interview vedené s gestory problematiky výslechu zvláště zranitelných obětí – Policejní prezidium ČR, Úřad služby kriminální policie a vyšetřování, odbor obecné kriminality.

⁹³ Ibidem.

⁹⁴ Ibidem.

platí, že míra traumatizace je ovlivněna typem a náročností samotné události, mírou zranitelnosti dotyčné oběti, a též osobními a sociálními faktory.

Následky újmy, která je oběti způsobena, jsou v čase proměnlivé. Každá oběť, jak již bylo řečeno, se se způsobeným traumatem v průběhu času vyrovnává různě.

Psychologická teorie rozlišuje tři fáze, které jsou spjaty s momentálním psychickým stavem a chováním oběti. První fáze představuje stav tzv. krizové reakce, která může být označena též jako fáze šoku. Dochází k ní bezprostředně po spáchání trestného činu, kdy je oběť velmi zranitelná a může spáchaný trestný čin prožívat různým způsobem, jak je popsáno dále. Navazující fází je fáze reorganizace, jednodušeji nazváno jako fáze hojení, ve které dochází k osobnímu vyrovnání se oběti s trestným činem a újmou, která jí byla způsobena, pamětním navracením se k trestnému činu a projevem (často dost expresivních) pocitů. Ve třetí fázi dochází ke zhojení, uvědomování si sebe sama, toho, co se stalo a v nejlepším případě směřuje k navracení se do běžného života tzv. reintegraci. Je nutno poznamenat, že prožité trauma si nese oběť ve svých vzpomínkách celý život.⁹⁵

Ke každé oběti, ať už jde o dospělého jedince či dítě, je nutné přistupovat taktně a s ohledem na její individuální potřeby. Je třeba si uvědomit, že každá traumatizovaná osoba potřebuje mít především pocit bezpečí, respekt a čas. V návaznosti na tyto skutečnosti je nutné již při výslechu oběť ubezpečit, že jí např. vyslyšající policista nechce dál ubližovat, ale je nutné oběť upozornit, že mohou být kladeny velmi nepříjemné otázky. V průběhu výslechu je možná domluva o formě a způsobu odpovědí na kladené otázky (možnost odpovídat šeptem, odpověď napsat na papír, ukázat ji na obrázku apod.).⁹⁶

Traumatizované osoby velmi často ulpívají na jedné ze tří modalit běžného fungování. Jde o cítění, myšlení a jednání. Každý jedinec během svého života běžně zapojuje všechny tři zmíněné modalitty, avšak oběť trestného činu ulpívá pouze na

⁹⁵ ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Krizová intervence pro praxi*. Praha : Grada, 2004. s. 121-122. ISBN 80-247-0586-9.

⁹⁶ *Víš proč?* [film]. Krajské ředitelství policie hl. m. Prahy ve spolupráci s centrem Locika z. ú. Pražské experimentální studio. 2017.

jedné z nich, což se projevuje i při výslechu. Je nutné s obětí soucítit, a právě na základě dané modality navázat s obětí kontakt.⁹⁷

Př.: Oběť silně pláče, „uvízla“ na modalitě citění. Vyslychající osoba by neměla v tomto případě klást další otázky (modalita myšlení), ale naopak oběti při pláči napomoci (podat jí kapesník, ujistit ji, že je zcela v pořádku, že pláče apod.).

Je nutné si uvědomit důležitost a potřebu prožitku v daném místě a čase, neboť např. zmíněný pláč napomáhá s vyrovnáním se se způsobenou traumatickou situací. Extrémní podoba akutního emočního prožitku netrvá zpravidla déle než 20 minut, pak dochází k vyčerpání organismu a k útlumu vnímání sebe sama. Tím dochází zároveň ke zlepšení kontaktu mezi obětí a vyslychajícím.⁹⁸

Oběť trestného činu může pociťovat po jeho spáchání **vztek, nenávist a agresi** a tento stav může přerůst v nenávist sebe sama. **Bezmoc a ztráta kontroly** jsou dalšími možnými pocity, které oběti trestných činů prožívají. Na své okolí působí zmatečně nebo odevzdaně, zažívají chaos, mají pocit, že nemohou svůj aktuální stav ani to, co se jim stalo, ovlivnit. Osoby, které se staly oběťmi trestného činu **viní**, dochází k obviňování ostatních, ale ještě častěji spáchání trestného činu kladou za vinu samy sobě. V těchto případech je doporučeno vyslychajícímu policejnímu orgánu, ale například i obhájci oběti, pochopit takovou situaci, oběť podpořit a jasně vymezit, že situaci nemohla nijak ovlivnit, byla v nevýhodě, nemohla se bránit atp. V psychice oběti se logicky odráží i pocit studu a nespravedlnosti. Klade si otázky typu: „proč se to stalo mně, proč zrovna já?“ Tyto otázky jsou nejčastějším projevem pociťované křivdy. Stud, který se nejčastěji u oběti objevuje po sexuálním zneužití, přetrvává následně i v běžném každodenním životě. Oběť se však může s prožitou stresovou situací vypořádávat velmi specifickými způsoby spojenými s prožívaným pocitem studu, kdy naopak ke své obraně používá smích nebo sarkasmus. Někdy oběť na prožité trauma nereaguje vůbec. Apatie, se kterou pokračuje v aktivitách, které vykonávala před událostí, jako by daná událost neproběhla, je pouhou obranou organismu a nelze vyloučit

⁹⁷ Interview vedené s gestory problematiky výslechu zvláště zranitelných obětí – Policejní prezidium ČR, Úřad služby kriminální policie a vyšetřování, odbor obecné kriminality.

⁹⁸ Ibidem.

skutečnost, že se jedná o zautomatizovanou, naučenou reakci, která je běžná a častá třeba v případech dlouhodobě týraných osob.⁹⁹

Traumatizace oběti trestného činu se vtiskává do jejího **myšlení**. U některých obětí dochází k ulpívání na myšlenku či vzpomínku, která je z jejich úst často opakována. Silné negativní myšlenky způsobují nemožnost odpoutat se od prožitku ze spáchaného trestného činu a soustředit se na jinou činnost. V myšlení oběti dochází k opakované analýze celé prožité situace či ulpívání na představě jiných možných variant, které mohly před či při činu nastat. Prožitá traumatizující událost se odráží na způsobu chování traumatizované osoby patrném při prvním setkání s ní. Jednání se jeví atypickým ve smyslu hyperaktivity (osobě je zatěžko sedět na místě, tendence být v pohybu), bizarních pohybů, nekontrolovatelného nezdravého jednání (kousání nehtů, trhání oblečení nebo vlasů).¹⁰⁰

Přestože by se zpočátku mohlo zdát, že se oběť se spáchaným trestným činem vyrovnala po fyzické či psychické stránce, toto zdání nevylučuje možné hluboké psychické problémy. Spáchaný trestný čin se na životě oběti odrazí v každém případě. Oběti spáchaných trestných činů se velmi často potýkají s hlubokými psychickými problémy, které se odrážejí na jejich každodenním fungování ve společnosti a prožitá situace vyvolává nejrůznější dlouhodobé psychické poruchy. Velké procento obětí trpí po spáchaném trestném činu tzv. **posttraumatickou stresovou poruchou (syndromem)**¹⁰¹, která se u mnohých objevuje „pouze“ v akutní formě a ke zotavení oběti dojde zpravidla po několika měsících, ale u mnohých z nich posttraumatický syndrom přetrvává po celý život.

Jde zejména o neurotickou poruchu, přičemž mezi typické posttraumatické projevy patří například opakované bolesti břicha, nechutenství, zvracení, nespavost, noční můry, návaly hněvu, emoční otupělost, zrychlený dech či tzv. „flashbacky“

⁹⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009. s. 134-135. ISBN 978-80-7380-213-4.

¹⁰⁰ Interview vedené s gestory problematiky výslechu zvláště zranitelných obětí – Policejní prezidium ČR, Úřad služby kriminální policie a vyšetřování, odbor obecné kriminality.

¹⁰¹ První výzkumy zabývající se posttraumatickou stresovou poruchou započaly v roce 1879, ve kterém došlo k několika nešťastným událostem na železnicích. Osoby, které byly svědky těchto událostí, dlouhodobě trpěly poruchami, které ovlivňovaly jejich běžný život. Dalšími osobami, jejichž chování a neurotické poruchy byly zaznamenány u vojáků sloužících ve vietnamské válce, u kterých po několika letech od války byly pozorovány potíže se spánkem, s agresivitou, životní deziluzí apod. Američtí psychiatři tento soubor potíží nazvali jako „postvietnamský syndrom“. Od 80. let je tato problematika podrobněji studována v rámci nauky o obětech trestných činů – viktimologie, jak uvádí doc. Čírtková ve své knize *Forenzní psychologie* z roku 2009 na s. 115.

(např.: pokud osoba navštíví místo, kde byl trestný čin spáchán, celá událost se jí opětovně vybaví, při komunikaci se shodným pohlavím pachatele atd). U dětských obětí trestných činů mohou příznaky posttraumatického syndromu spočívat ve vyhýbavém chování dítěte (nechce jít do školky/školy), vzniku nového strachu (bojí se tmy, nechce jít samo na toaletu), v regresi vývoje dítěte apod.¹⁰²

O tom, zda oběť trpí posttraumatickou stresovou poruchou, činí závěr znalec v oboru zdravotnictví – psychiatrie a ve znaleckém posudku přesně popíše konkrétní projevy a příčiny zmiňovaného syndromu. Tento znalecký posudek bývá významným důkazem. V rámci prováděného znaleckého posuzování se však aktuálně příznaky posttraumatické stresové poruchy nemusí vždy projevit nebo naopak mohou dosahovat takové míry, kterou lze kvalifikovat jako těžkou újmu na zdraví dle § 122 odst. 2 písm. i) TZ.¹⁰³

V této části práce je rovněž záhodné alespoň letmě zamyšlení nad tématem a problematikou tzv. **sekundární viktimizace**. Dopady trestného činu na oběť jako samotný důsledek spáchání trestného činu neznamena jediné poškození či způsobení újmy oběti. V tomto popsáném případě jde o újmu či poškození způsobené osobou pachatele tím, že vůbec trestný čin způsobí (tzv. primární viktimizace) a fakt, že důsledek způsobený trestným činem představuje pouhou úvodní fázi možného poškozování oběti.

Případná možnost způsobit újmu oběti však přetrvává i nadále, přičemž v tomto případě jde o újmu, která je oběti spáchána jako druhotná. V takovém případě lze hovořit o tzv. sekundární viktimizaci čili sekundárním poškozování dané osoby jako důsledku nevhodného zacházení s obětí. Důsledky sekundární viktimizace jsou úzce spjaty s chováním okolí, ve kterém se oběť pohybuje, respektive s reakcemi okolí a způsobem komunikace s obětí. Sekundárně viktimizovaná může být oběť nejbližšími osobami (například rodinnými příslušníky, partnerem), sociálním okolím, ve kterém se pohybuje (škola, zaměstnání), ale i postupy v činnosti policejního orgánu či jiných orgánů vystupujících v trestním řízení.¹⁰⁴

¹⁰² U.S. Department of Veterans Affairs [online]. PTSD: National Center for PTSD. *What is PTSD?* [cit. 1. 3. 2021] Dostupné z: <https://www.ptsd.va.gov/understand/what/index.asp>

¹⁰³ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky, č.j. 8 Tdo 1486/2019-565, ze dne 29.1.2020.

¹⁰⁴ SEJBALOVÁ, Petra; REGULI, Helena. *Specifičnost viktimizace obětí znásilnění*. Psychiatrie pro praxi. 2011. č. 1. s. 19-21. <https://www.psychiatriepropraxi.cz/pdfs/psy/2011/01/04.pdf>

K sekundární viktimizaci při výslechu může docházet v důsledku chybné komunikace s obětí – nemístnými připomínkami a poznámkami, nedůvěrou ve výpověď oběti, špatně zvolenou taktikou výslechu (kladením nevhodných otázek), netaktním přístupem či zlehčováním popisovaného skutku, obviněním oběti z přehánění, z vymyšlení si skutečností. Všechny uvedené nevhodné typy reakcí často vedou k negativnímu důsledku – sekundární viktimizaci oběti – která má nedozírné psychické následky, často nevratné.

Jako nutné se jeví v tomto případě poznamenat, že samotný pojem viktimizace však nepředstavuje právní pojem, který by byl zákonodárcem využit v ZOTČ. Zákonodárce využívá termínu „druhotná újma“, blíže specifikovaného v ustanovení § 2 odst. 5 ZOTČ, přičemž samotné právo na ochranu před druhotnou újmou zakotvuje v ustanovení § 17 a násl. téhož zákona. Tak jak je v předmětném zákonu nastíněna představuje samotný výsledek tzv. sekundární viktimizace a představuje samotný možný důsledek nevhodného zacházení Policie České republiky, orgánů činných v trestním řízení či např. obhájců, tlumočnicků atd. s obětí.

Z uvedených důvodů jednoznačně vyplývá nutnost zacházení s obětí trestného činu takovým způsobem, aby k sekundární viktimizaci za žádných okolností nedocházelo. Orgány činné v trestním řízení by měly mít vždy na paměti, že nejde o pachatele trestného činu, ale o jeho oběť a přizpůsobit tomuto faktu své vlastní jednání.

Stran práv oběti trestného činu rovněž nelze opomenout právo zakotvené v ustanovení § 22 ZOTČ. Ve zmiňovaném ustanovení nalezneme jedno z již dříve jmenovaných práv zvláště zranitelné oběti, tedy konkrétněji právo učinit tzv. **„Prohlášení oběti o dopadech trestného činu na její život“** (tzv. „*victim impact statement*“). Prohlášení může učinit jak písemně, tak ústní formou sama oběť či jej může podat prostřednictvím svého zmocněnce.

Obsahem prohlášení o dopadech trestného činu na život oběti je podrobné vylíčení průběhu a kvality života po spáchání trestného činu, detaily vedoucí k nutnosti využívání psychologické či psychiatrické péče, nutnost využití náhradního bydlení (azylového domu), nutnost užívání farmak, narušení schopnosti sociálních kontaktů, obavy z cestování na dříve běžných trasách (obava ze setkání z pachatelem či jeho známými), finanční vyjádření způsobené nemajetkové újmy,

pocit, které oběť má při kontaktu s pachatelem, změna životního stylu či zvyků atp. Toto prohlášení je využíváno jak v průběhu trestního řízení, tak i v závěrečné řeči v řízení před soudem, kde je zpravidla prohlášení interpretováno zmocněncem oběti. Význam prohlášení nespočívá pouze v možnosti určité psychické úlevy oběti, ale je důležitým a přínosným materiálem pro soud, který mj. rozhoduje o uplatnění nároku na náhradu škody a nemajetkové újmy, neboť na předmětné prohlášení lze nahlížet jako na důkaz, v případě písemné formy jako na důkaz listinný.¹⁰⁵

7. Náhrada škody a nemajetkové újmy

Oběť trestného činu má v trestním řízení vždy postavení poškozeného. Jde o osobu, které bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma či se jedná o osobu, na jejíž úkor se pachatel jinak obohatil. Poškozenému v návaznosti na jeho procesní postavení vyplývají z trestního řádu četná práva, zejména pak uplatněné nároku na náhradu škody, případně nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení, kterážto práva oběti jsou dále upravena v ustanovení § 43 a násl. TŘ.

Část trestního řízení, jehož účelem je projednání uplatněného nároku osoby poškozené na náhradu škody a nemajetkové újmy způsobenou trestným činem, je nazýváno jako adhezní řízení. V případě adhezního řízení nejde o další samostatné řízení, nýbrž zůstává součástí řízení trestního ve smyslu ustanovení § 12 odst. 10 TŘ. Adhezní řízení probíhá ve stádiu dokazování při hlavním líčení u soudu. *Racio legis* je umožnění poškozenému souběžně s rozhodnutím o vině a trestu dosáhnout taktéž rozhodnutí o uplatnění nároku na náhradu škody a nemajetkové újmy.¹⁰⁶

Z ustanovení § 43 odst. 3 TŘ přímo vyplývá, že osoba poškozená trestným činem je oprávněna podat návrh na uložení povinnosti obžalovanému nahradit v penězích škodu či nemajetkovou újmu, která byla takovým trestným činem způsobena.

V návaznosti na předchozí kapitolu této práce zůstává bezpochyby, že spácháním trestného činu dochází k ovlivnění života oběti, a to v majoritním počtu případů. Z tohoto důvodu právní řád umožňuje žádat o určitý druh „satisfakce“ za

¹⁰⁵ JELÍNEK, Jiří. a kolektiv: *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou*. Praha : Leges, 2013. s. 106-108. ISBN 978-80-87576-49-6.

¹⁰⁶ CHMELÍK, Jan et al. *Trestní řízení*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2014. s. 152. ISBN 978-80-7380-488-6.

způsobený stav oběti, kterou představuje náhrada škody a nemajetkové újmy. Újmou, která je poškozenému trestným činem způsobena, a která je specifikována v ustanovení § 43 odst. 1 TŘ, se blíže rozumí újma ve smyslu ublížení na zdraví, majetkové škody či nemajetkové újmy.

Škoda (majetková), která má být osobou pachatele trestného činu za předpokladu uplatnění tohoto práva obětí trestného činu nahrazena, představuje materiální újmu, která již ze samotné povahy věci může a má být vyčíslena a hrazena v penězích. Při uplatnění nároku z titulu vzniklé škody může rovněž vyvstávat otázka, v čem lze onu škodu spatřovat. V případě náhrady škody oběti jde například o náklady spojené s nutností pobývat v azylovém domě, docházením na lékařská sezení (k psychologovi či psychiatrovi), požíváním farmak, náklady vynaložené na nezbytnou zdravotní péči, a to z důvodu vzniklých zranění či náklady na zvláštní pomůcky apod. Vzniklá škoda musí být dle ustanovení § 43 odst. 2 TŘ způsobena v souvislosti s trestným činem, který je podrobně popsán v obžalobě nebo v usnesení o zahájení trestního stíhání.

Další formou újmy, která může být oběti trestným činem způsobena, a která je dále specifikována v ustanovení § 43 odst. 1 TŘ, je **újma nemajetková**. Nemajetková újma, neboli újma imateriální či také známá jako škoda nefinanční, představuje újmu v nejobecnějším pojetí. Nepředstavuje tedy ztrátu v majetku oběti, nýbrž jde o újmu, která je spjata s narušením psychického stavu oběti, zásah do zdraví, soukromí, dotýká se sociálního fungování v běžném životě a narušuje jej. Jelikož vymezení nemajetkové újmy v rovině trestně-právní úpravy zcela absentuje, je tedy nezbytné užití definic z práva civilního.

Určení nemajetkové újmy bývá v praxi poměrně obtížné. Problematickým se nejeví pouze vlastní specifikace újmy vzniklé poškozenému jako následku trestného činu, ale velmi náročným úkolem soudu je zejména její vyčíslení v penězích, tj. stanovení reálné náhrady ve smyslu ustanovení § 2971 OZ. Mnohdy se lze proto setkat s rozhodnutím pouze o majetkové škodě, která oběti vznikla, avšak rozhodnutí o nemajetkové újmě bývá, velmi často odkazováno na občanskoprávní řízení, což je z právního hlediska dozajista možné (viz ustanovení § 229 odst. 2 TŘ), ovšem bezesporu, především pro osobu poškozenou, tedy oběť trestného činu, zcela nevhodné, neboť v civilním řízení je poškozený zatížen důkazním břemenem. Odkaz na občanskoprávní řízení může mít několik důvodů. Hlavním důvodem se jeví složitost posuzování způsobené nemajetkové újmy, čímž

by se předmětné trestní řízení, jehož primárním úkolem je zaobíráni se otázkou trestného činu, nadměrně zatěžovalo a docházelo by k nežádoucím průtahům trestního řízení. Přiznání nemajetkové újmy, resp. samotné vyhotovení znaleckého posudku na bolestné, který je pro přiznání nemajetkové újmy zásadní, je krokem velmi nákladným a časově náročným.¹⁰⁷

Co do otázky uplatnění práva na náhradu škody či nemajetkové újmy v trestním řízení, samotný návrh na náhradu škody a/či nemajetkové újmy je nutno učinit řádně a včas. Návrh na náhradu majetkové škody a/či nemajetkové újmy je nutno podat nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování. Požadavek z věty předchozí, stejně jako i požadavky v tomto odstavci následující, jsou zakotveny v ustanovení § 43 odst. 3 TŘ. Návrh musí obsahovat vymezení celkově požadované částky, skutečnosti a důkazy ke každému z uplatňovaných nároků, z nichž soud posuzuje, zda je nárok na náhradu škody a/či nemajetkové újmy opodstatněný. Aby bylo možno řádně o takovém návrhu rozhodnout, je nutné skutečnosti řádně odůvodnit, předložit doklady o platbách nejrůznějších nákladů, které oběti vznikly v návaznosti na spáchaný trestný čin, znalecké posudky apod., uvést celkovou výši škody či nemajetkové újmy, na základě kterých může soud vyčíslit celkové odškodnění a navrhnout uložení povinnosti obžalovanému způsobenou škodu a/či nemajetkovou újmu uhradit.

Návrh na náhradu škody a nemajetkové újmy je podáván často společně s prohlášením oběti o dopadech trestného činu na její život. Takové prohlášení je příslušná osoba oprávněna přednést (vyloučena však není ani písemná forma, která poslouží jako listinný důkaz) v kterémkoliv stádiu trestního řízení podle § 43 odst. 4 TŘ, což napomáhá přiblížení a přesnému popsání aktuálního stavu oběti a dopadu trestného činu na její život a v návaznosti na tyto skutečnosti vzniklou majetkovou škodu a nemajetkovou újmu.

Závěrem je vhodné upozornit na skutečnost, že život oběti se po spáchání trestného činu jen zřídka kdy nezmění. Proto je nezbytné se více zaobírat nad rámec újmy majetkové, která je snáze určitelná, újmou nemajetkovou. Vznik nemajetkové újmy pro oběť trestného činu častokrát představuje v souvislosti se spáchaným trestným činem vážné následky, a to jako už v životě soukromém, pracovním,

¹⁰⁷ KUČERA, Jiří. *Adhezní řízení a jeho vztah k civilnímu procesu*. Trestněprávní revue. 2006, č. 9, s. 259. ISSN 1213-55313.

rodinném či sexuálním, přičemž právě tyto následky se ze své povahy nedají vyčíslit jako majetková újma. Navzdory tomu však mají tyto následky výrazný dopad na kvalitu života poškozeného, tedy oběti trestného činu.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo přiblížit specifika výslechu dítěte jako zvlášť zranitelné oběti a poukázat na nutnost odlišného přístupu k ní.

Primárně byl výslech posuzován z několika hledisek. Vedle pohledu trestněprávního byl výslech hodnocen také z hlediska kriminalistiky a z práce je zřejmé, že klíčovou roli při tomto úkonu sehrávají i poznatky z forenzní psychologie. Uplatnění znalostí ze všech těchto oblastí vede ke zdárnému průběhu a závěru výslechu oběti tak, aby následně nedocházelo k její viktimizaci.

V celé práci je nastíněno právní postavení zvlášť zranitelných obětí a je poukázáno na jejich práva, na která v praxi není často dostatečně kladen důraz a oběti nejsou o svých právech poučeny tak, jak je pro jejich osobu nejvhodnější. V tomto směru je možné za přínosné považovat znění zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, který zvlášť zranitelné oběti kategorizuje, popisuje jejich právní postavení, a především zakotvuje jejich práva. ZOTČ, dle autora této práce, je do jisté míry komplexním právním předpisem a na oběť trestného činu tak poukazuje jako na osobu, které vzhledem k její vulnerabilitě musí být přiznána zvýšená ochrana. Právní úprava výslechu zvlášť zranitelné osoby poskytuje pouze zásady k provedení výslechu s takovou osobou a určuje hranice jeho provádění. Z tohoto právního předpisu vyplývá, že vzhledem k širokému výčtu práv, která jsou zvlášť zranitelným obětem přiznána, zaujímají vcelku silné postavení. Je však otázkou, zda by *pro futuro* bylo případně vhodné tyto mantinely rozšiřovat vzhledem k nutnosti odlišného přístupu ke každé vyslychané osobě za předpokladu využití vysoké míry improvizace a intuice vyslychajících osob. Autor právní úpravu a poskytnutá práva obětem z tohoto hlediska pociťuje jako dostatečné.

Výslech dítěte jako zvlášť zranitelné oběti je obsahem páté a šesté kapitoly práce. Výslechu dětských obětí je nutné věnovat nadstandardně zvýšenou pozornost v návaznosti na jejich rozumovou vyspělost a zacházet s nimi zcela odlišně než s oběťmi dospělými, což představuje náročný úkol pro vyslychajícího. V práci je pojednáno o specifikách dětské oběti z psychologického hlediska, která vypovídají o tom, že jednání s dítětem je nutné přizpůsobit jeho vývojovému stupni (biologickému, tělesnému, emočnímu, motivačnímu), který může být v návaznosti na věk dítěte odlišný, avšak znalost jednotlivých vývojových stádií dítěte se jeví jako důležitá pro potřebu práce s ním. Z práce vyplývá, že důležitost volby vhodného postupu při výslechu se zvlášť zranitelnou obětí nesmí být podceňena,

neboť neodborně vedený výslech má fatální následky pro další život oběti, dokonce může způsobit takové trauma, které si oběť nese po celý svůj život. Navození dobré atmosféry, získání důvěry oběti je i pro její budoucnost a víru ve spravedlnost, která dle zjištěných informací velmi často obětem chybí, zcela klíčová a je zřejmé, že by na ni mělo být větší měrou apelováno, aby nedocházelo i přes výraznou právní úpravu k nekorektnímu jednání se zvláště zranitelnou obětí.

Po podrobnějším seznámení se s problematikou je možné dospět k názoru, že každá oběť trestného činu potřebuje pomoc, ať se jedná o pomoc peněžitou, psychickou, zdravotní a v neposlední řadě pomoc právní, proto je nutno především při výslechu zvláště zranitelné oběti postupovat tím nejvhodnějším možným způsobem, který je v práci nastíněn, aby oběť při prováděném výslechu mohla minimalizovat pocit strachu, nejistoty a zahanbení.

Resumé

The aim of the diploma thesis was to approach the specifics of questioning a child as a particularly vulnerable victim and to point out the need for a different approach to it.

The interrogation was primarily assessed from several perspectives. In addition to the criminal law perspective, the interrogation was also evaluated from the point of view of criminology. It is clear from the work that knowledge from forensic psychology also plays a key role in this act. The application of knowledge from all these areas leads to a successful course and conclusion of the interrogation of the victim so that there is no subsequent victimization.

The whole diploma thesis outlines the legal status of particularly vulnerable victims and points out their rights, which in practice are often not sufficiently emphasized and victims are not informed about their rights in the way that is most appropriate for their person.

In this regard, it is possible to consider the wording of Act No. 45/2013 Coll., On Victims of Crime, which categorizes particularly vulnerable victims, describes their legal status, and, above all, enshrines their rights. According to the author of this work, the Act on Victims of Crime is to some extent a complex legal regulation and thus points to the victim of a crime as a person who, due to his vulnerability, must be granted increased protection.

The legal regulation of the interrogation of a particularly vulnerable person provides only the principles for the interrogation of such a person and determines the limits of its execution. It follows from that legislation that, given the wide range of rights conferred on particularly vulnerable victims, they occupy a relatively strong position. However, the question is whether it would be appropriate for the future to extend these barriers in view of the need for a different approach to each interrogated person, provided that a high degree of improvisation and intuition of the interrogated persons is used. The author feels that the legislation and the rights provided to victims are sufficient in this respect.

The questioning of a child as a particularly vulnerable victim is the content of the fifth and sixth chapters of the work. It is necessary to pay above-standard increased attention to the questioning of child victims in connection with their

intellectual maturity and to treat them completely differently than adult victims, which is a challenging task for the interrogator.

The work deals with specific child victims from a psychological point of view, which indicate that dealing with the child must be adapted to his developmental stage (biological, physical, emotional, motivational), which may be different depending on the age of the child, but knowledge of individual The developmental stages of the child appear to be important for the need to work with him. The work shows that the importance of choosing an appropriate procedure for interrogation with a particularly vulnerable victim must not be underestimated, because unprofessional interrogation has fatal consequences for the victim's future life, it can even cause trauma that the victim suffers throughout his life. Creating a good atmosphere, gaining the victim's trust is also crucial for her future and faith in justice, which according to the information very often lacks victims, and it is clear that she should be more appealed so that, despite significant legislation, improper treatment of a particularly vulnerable victim.

After a more detailed acquaintance with the issue, it is possible to come to the conclusion that every victim of crime needs help, whether it is financial, psychological, medical and, last but not least, legal assistance, so it is necessary to proceed with the most appropriate possible in the manner outlined in the work so that the victim can minimize feelings of fear, insecurity and shame during the interrogation.

Seznam použité literatury

Knihy a komentářová literatura

- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha : Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-70-3.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-213-4.
- DAVIDO, Roseline. *Kresba jako nástroj poznání dítěte: Dětská kresba z pohledu psychologie*. Z francouzského originálu přeložily A. Lhotová a H. Prousková. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-449-4.
- GŘIVNA, Tomáš; ŠÁMAL, Pavel; VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-513-8
- CHMELÍK, Jan et al. *Trestní řízení*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-488-6.
- CHROMÝ, Jakub. *Kriminalita páchaná na mládeži*. Praha : Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-825-3.
- JELÍNEK, Jiří a kolektiv: *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou*. 2. vyd. Praha : Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-016-1. Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®.
- JELÍNEK, Jiří. a kolektiv: *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou*. Praha : Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-49-6.
- MICHALÍK, David, ed. *Psychologie v bezpečnostních sborech: (sborník prací)*. Praha : Oddělení psychologie OPe MV ČR, 2009. ISBN 978-80-7312-060-3.
- MIŇHOVÁ, Jana; LOVASOVÁ, Vladimíra. *Psychopatologie: pedagogické, právní a sociální aspekty*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-721-4.
- NEMĚC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*. Praha : EUROUNION, 2004, ISBN 80-7317-036-1.
- NĚMEC, Miroslav. *Výslech a taktika jeho provádění ve speciální výslechové místnosti*. Praha : Policejní akademie České republiky, 2003. ISBN 80-7251-141-6.
- PAVLOVSKÝ, Pavel. *Soudní psychiatrie a psychologie*. Praha : Grada, 2001. ISBN 80-247-0181-2.
- PJEŠČÁK, Ján. *Kriminalistika*. Bratislava : Obzor, 1981. ISBN 65-056-81.

- PORADA, Viktor. *Kriminalistika (úvod, technika, taktika)*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-038-3.
- SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-153-3.
- Šámal, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-465-0.
- ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Krizová intervence pro praxi*. Praha : Grada, 2004. ISBN 80-247-0586-9.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.
- ZOUBKOVÁ, Ivana; MOULISOVÁ, Marcela. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha : Armex Publishing. 2004. ISBN: 80-86795-05-5.

Judikatura

- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky č.j. 8 Tdo 1486/2019-565, ze dne 29.1.2020

Právní předpisy

- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
- Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- Zákon č. 108/2006 Sb., zákon o sociálních službách
- Zákon č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním (trestní řád)
- Zákon č. 257/2000 Sb., zákon o Probační a mediační službě
- Zákon č. 40/2009 Sb., zákon trestní zákoník
- Zákon č. 45/2013 Sb., zákon o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech)
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Důvodové zprávy

- Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů, č. 45/2013 Dz. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 18. 1. 2021]. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>.

Prameny v elektronické podobě

- BE.SAFE. *Průvodce pro policii – jak pracovat s lidmi s mentálním postižením* (online). 2009. Dostupné z <http://besafe-project.eu/library/>.
- BOUKALOVÁ, Hedvika; HOSKOVCOVÁ, Simona; VYMĚTAL, Štěpán. „*Mimořádné události – manuál pro komunikaci s lidmi se sluchovým a zrakovým postižením při katastrofách*“ [online]. Dostupné z <https://www.mvcr.cz/soubor/projekt-eunad-lide-se-sluchovym-a-zrakovym-postizenim-pri-katastrofach.aspx>
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. „*Co potřebují oběti trestného činu znásilnění?*“ [online prezentace]. 2017 [cit. 17. 1. 2021]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=4006&o=7&td=19&cu=33>
- KACAFÍRKOVÁ, Marcela. *Věrohodnost výpovědí nedospělých a mladistvých osob v trestním řízení* [online]. Iustin: Spravedlnost dětem – sdružení pro ochranu práv dětí, rodičů a prarodičů. 2001 [cit. 12. 2. 2021]. Dostupné z: <https://iustin.cz/art.asp?art=112>.
- KALOUSKOVÁ, Markéta. *Ochrana zvláště zranitelných osob – seniorů*. [online prezentace]. Odbor prevence kriminality MVČR. [cit. 17. 1. 2021]. Dostupné z: www.mvcr.cz/prezentace-ochrana-zz-osob-ppsx.
- Pokyny a vysvětlivky k Dotazníku pro účely podání žádosti o peněžitou pomoc obětem trestné činnosti dle z. č. 45/2013 Sb. Dostupné z: <https://www.justice.cz/web/msp/obeti-trestnych-cinu-penezita-pomoc?clanek=dotaznik-pro-ucely-podani-zadosti-o-penezitou-pomoc-obetem-trestne-cinnos-1>.
- Portál evropské e-Justice: *Oběti trestných činů* [online]. [cit. 5. 3. 2021]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_victims_of_crime-65-cs.do
- PROCHÁZKOVÁ, Věra; VYSUČEK, Petr. *Jak komunikovat s neslyšícím a nedoslýchavým klientem? aneb svět osob s vadami sluchu* [online]. Dostupné z <https://www.mvcr.cz/soubor/jak-komunikovat-s-neslysicim-anedoslychavym-klientem-pdf.aspx>
- PTÁČEK, Radek; KUŽELOVÁ Hana. *Orientační hodnocení psychického vývoje dítěte pro sociální práci*. Praha : Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013. s. 41. ISBN 978-80-7421-059-4. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/954010/hodnoceni_ditete.pdf/a62268b5-000f-cba4-3eb7-0086f75794b8.
- SEJBALOVÁ, Petra; REGULI, Helena. *Specifičnost viktimizace obětí znásilnění*. Psychiatrie pro praxi. 2011. č. 1. <https://www.psychiatriepropraxi.cz/pdfs/psy/2011/01/04.pdf>
- SOBOTKOVÁ, Daniela; DITTRICHOVÁ, Jaroslava. *Psychický vývoj kojenců a batolat: vývojové problémy a poruchy v raném věku* [online].

Pediatric pro praxi. 2013, 14 (5). Dostupné z: <https://www.pediatricpropraxi.cz/pdfs/ped/2013/05/02.pdf>

- HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník*, 3. vydání. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 14. 1. 2014]. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>.
- Standard vybavení speciální výslechové místnosti pro dětského účastníka trestního řízení. *Ministerstvo vnitra ČR* [online]. 2011. [cit. 24. 1. 2021]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/standard-vybaveni-specialni-vyslechove-mistnosti-pro-detskeho-ucastnika-trestniho-rizeni.aspx>.
- *Víš proč?* [film]. Krajské ředitelství policie hl. m. Prahy ve spolupráci s centrem Locika z. ú.. Pražské experimentální studio. 2017.
- U.S. Department of Veterans Affairs [online]. PTSD: National Center for PTSD. *What is PTSD?* [cit. 1. 3. 2021] Dostupné z: <https://www.ptsd.va.gov/understand/what/index.asp>
- World Health Organization. *Ageing and health* [online]. Copyright © [cit. 08.03.2021]. Dostupné z: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health>.
- *Zmocněnec*. Bílý Kruh Bezpečí [online]. Copyright © [cit. 08.03.2021]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/pomoc-obetem/zmocnenec/>

Ostatní

- ÚŘAD SLUŽBY KRIMINÁLNÍ POLICIE A VYŠETŘOVÁNÍ, Policejní prezidium ČR. *Zvlášť zranitelná oběť: Metodika přístupu policie k vybraným typům zranitelných obětí*. Praha, 2017.
- Závazný pokyn policejního prezidenta č. 167/2010, o činnosti na úseku mládeže - Čl. 7.
- KUČERA, Jiří. *Adhezní řízení a jeho vztah k civilnímu procesu*. Trestněprávní revue. 2006, č. 9, ISSN 1213-55313.
- Interview s gestory problematiky výslechu zvlášť zranitelné oběti – Policejní prezidium ČR, Úřad služby kriminální policie a vyšetřování, odbor obecné kriminality.

Přílohy

Příloha č. 1

krajská ředitelství PČR	období od 1.1.2012 do 30.9.2012				
	počet případů	% počtu	součet výše škod	% výše	na 1 případ
KŘP hlavního města Prahy	265	29,03%	6 887 790 Kč	26,23 %	25 992 Kč
KŘP Jihočeského kraje	26	2,85%	1 890 226 Kč	7,20%	72 701 Kč
KŘP Středočeského kraje	58	6,35%	2 203 550 Kč	8,39%	37 992 Kč
KŘP Karlovarského kraje	10	1,10%	611 911 Kč	2,33%	61 191 Kč
KŘP Plzeňského kraje	41	4,49%	1 560 770 Kč	5,94%	38 068 Kč
KŘP Libereckého kraje	24	2,63%	1 055 400 Kč	4,02%	43 975 Kč
KŘP Ústeckého kraje	47	5,15%	1 748 105 Kč	6,66%	37 194 Kč
KŘP Pardubického kraje	36	3,94%	749 470 Kč	2,85%	20 819 Kč
KŘP Královéhradeckého kraje	34	3,72%	1 249 300 Kč	4,76%	36 744 Kč
KŘP Jihomoravského kraje	101	11,06%	2 288 609 Kč	8,71%	22 659 Kč
KŘP kraje Vysočina	37	4,05%	1 308 370 Kč	4,98%	35 361 Kč
KŘP Zlínského kraje	55	6,02%	720 231 Kč	2,74%	13 095 Kč
KŘP Olomouckého kraje	29	3,18%	428 064 Kč	1,63%	14 761 Kč
KŘP Moravskoslezského kraje	150	16,43%	3 562 104 Kč	13,56 %	23 747 Kč
celkem	913	100%	26 263 900 Kč	100%	28 767 Kč

PP ČR ÚSKPV – Struktura počtu případů a výše škod trestné činnosti zjištěné v rámci mimořádného bezpečnostního opatření "akce SENIOR"

Příloha č. 2

Muzeum Policie ČR - expozice věnovaná speciálním výslechovým místnostem

Příloha č. 3

Muzeum policie ČR – demonstrační pomůcky – panenky „Jája a Pája“